

فهرست دفترهائی که از آنها بهره گرفته‌ام

- ۱- آثار باستانی و ابنیه تاریخی آذربایجان، اسماعیل دیباج، ۱۳۴۶ خورشیدی.
- ۲- آثار باستانی و تاریخی لرستان، جلد اول، حمید ایزد پناه، انتشارات آگاه، تهران، ۱۳۶۳.
- ۳- آثار باستانی خراسان، جلد اول، عبدالحمید مولوی، انجمن آثار ملی، تهران، ۲۵۳۵.
- ۴- آثار تاریخی تهران، جلد اول، محمد تقی مصطفوی، انجمن آثار ملی، چاپ اول، ۱۳۶۱.
- ۵- آثار ایران، اندره گدار جلد سوم، ترجمه ابوالحسن سرو قد مقدم، آستان قدس رضوی، ۱۳۶۷.
- ۶- آستارا تا استاریاد، جلد دوم، دکتر منوچهر ستوده، انجمن آثار ملی، تهران، ۱۳۵۱.
- ۷- آئین مهر «میترائیسم» هاشم رضی، سازمان انتشارات فرّوهر، تهران ۱۳۵۹.
- ۸- ابنیه و آثار تاریخی اسلام در شوروی، مؤسسه روحانی مسلمانان آسیای میانه، تاشکند، بدون تاریخ.
- ۹- اساطیر ایرانی، ا. جی کارنوی، ترجمه دکتر احمد طباطبائی، انتشارات اسپکور، تهران ۱۳۴۱.

- ۱۰ - ادبیات مزدیسنا، پورداوود، جلد یکم و دوم، یشت‌ها، کتابخانه طهوری، تهران، ۱۳۴۷.
- ۱۱ - ادیان و مکتبهای فلسفی هند، داریوش شایگان، مرکز ایرانی مطالعه فرهنگها، چاپ سوم، ۱۳۶۲.
- ۱۲ - الواح سومری، ساموئل کریمر، ترجمه داوود رسائی، ابن سینا، بی تاریخ.
- ۱۳ - الواح بابل، ادوارشی یرا، ترجمه علی اصغر حکمت، ابن سینا، تهران ۱۳۴۱.
- ۱۴ - اوپانیشاد، محمد دارا شکوه، به کوشش دکتر تاراچند و محمدرضا جلالی نائینی، چاپ دوم، طهوری، ۲۵۳۶.
- ۱۵ - ایران باستان، مشیرالدوله پیرنیا، چاپ دوم، ابن سینا و دانش، بی تاریخ.
- ۱۶ - ایران و تمدن ایرانی، کلمان هوار، ترجمه حسن انوشه، امیر کبیر، تهران، ۱۳۶۳.
- ۱۷ - ایران شاه، تاریخچه مهاجرت زرتشتیان به هندوستان، پورداوود، بی تاریخ.
- ۱۸ - ایران از آغاز تا اسلام، گیرشمن، ترجمه محمد معین، انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۶۴.
- ۱۹ - ایران ویج، دکتر بهرام فره‌وشی، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۶۵.
- ۲۰ - ایران در زمان ساسانیان، ارتور کریستن سن ترجمه رشید یاسمی.
- ۲۱ - امام حسین و ایران، کورت فریشلر، ترجمه ذبیح‌اله منصور، انتشارات جاویدان، تهران، ۱۳۶۲.
- ۲۲ - باستان‌شناسی ایران باستان، لوئی واندنبرگ، ترجمه دکتر عیسی بهنام، دانشگاه تهران، ۱۳۴۵.
- ۲۳ - بلوچستان و علل خرابی آن، امیرتوکل کامبوزیا، چاپ مروی، تهران ۱۳۶۳.
- ۲۴ - پدیده‌های شگفت‌انگیز در آسمان و زمین، ولادیمیر مزنتسف،

- ترجمه دکتر عبدالکریم قریب انتشارات هدهد. ۱۳۶۱
- ۲۵- پژوهشی در اساطیر ایران، مهرداد بهار، انتشارات توس، تهران، ۱۳۶۲.
- ۲۶- پیام آور گذشته‌ها، اریک فون دنیکن، ترجمه م. جواد، نشر بیگوند، بی‌تاریخ.
- ۲۷- تاریخ فلسفه و مذاهب جهان، دکتر بهاء‌الدین بازارگاد، کتاب اول، کتابفروشی اشراقی، ۱۳۴۶.
- ۲۸- تاریخ کلیسای قدیم در امپراتوری رُم و ایران، و.م. میلر، ترجمه علی نخستین، انتشارات حیات ابدی، ۱۹۸۱ میلادی.
- ۲۹- تاریخچه ابنیه تاریخی اصفهان، نیکزاد امیرحسینی، چاپخانه داد، اصفهان، ۱۳۳۵.
- ۳۰- تاریخ طبری، جلد دوم، ترجمه ابوالقاسم پاینده، بنیاد فرهنگ ایران، تهران ۱۳۵۲.
- ۳۱- تاریخ ماد، ا.م، دیاکونوف، ترجمه کریم کشاورز، انتشارات پیام، تهران، ۲۵۳۷.
- ۳۲- تاریخ ملل شرق و یونان، آلبرماله، ترجمه عبدالحسین هژیر، ابن سینا، تهران، ۱۳۴۵.
- ۳۳- تاریخ رُم، آلبرماله، ترجمه غلامحسین زیرک‌زاده، چاپ سوم، ابن سینا، ۱۳۴۵.
- ۳۴- تاریخ ملل قدیم آسیای غربی، احمد بهمنش، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ چهارم، ۱۳۶۹.
- ۳۵- تاریخ عالم آرای عباسی، اسکندر بیک ترکمان. کتابفروشی تأیید ۳۵-۱۳۳۴.
- ۳۶- تاریخ تمدن ایران ساسانی، ضمیمه جلد اول، سعید نفیسی، انتشارات دانشگاه تهران ۱۳۴۴ خورشیدی.
- ۳۷- تریانا، مجید یکتائی، ابن سینا، تهران، ۱۳۴۱ خورشیدی.
- ۳۸- تمدنهای اولیه و باستان‌شناسی خاستگاه آنها، ترجمه هایدو مقیری،

- مؤسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی ۱۳۶۳.
- ۳۹- تقویم و تاریخ در ایران، ذ. بهروز، تهران ۱۳۳۱.
- ۴۰- تمدن ایران ساسانی، ولادیمیر گریگوریچ لوکونین، ترجمه عنایت‌اله رضا، انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۶۵.
- ۴۱- جشنهای ایران باستان، مراد اورنگ، چاپ راستی، تهران، ۱۳۳۵.
- ۴۲- جنگ جهانی در ایران، خاطرات سر کلارمونت اسکرین، ترجمه غلامحسین صالحیار، نشر سلسله، تهران، ۱۳۶۳.
- ۴۳- جستاری در باره مهر و ناهید، دکتر محمد مقدم، دفتر نخست، مرکز ایرانی مطالعه فرهنگها، ۲۵۳۷.
- ۴۴- جهان‌های گمشده، آن‌تری‌وایت، ترجمه کیکاوس جهان‌داری، انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی، تهران، ۱۳۶۸.
- ۴۵- خرده‌اوستا، گردآوری، موبد اردشیر آذرگشسب، تهران، ۱۳۴۳.
- ۴۶- خط کوفی معقلی در مساجد باستانی اصفهان، عبدالله قوچانی، نشر اندیشه اسلامی، تهران، ۱۳۶۴.
- ۴۷- دست‌بافتهای عشایری و روستائی فارس جلد اول، سیروس پرهام، امیرکبیر، ۱۳۶۴.
- ۴۸- دیوان شرقی گوته، ترجمه شجاع‌الدین شفا، ابن سینا، چاپ دوم، ۱۳۴۳.
- ۴۹- زبانهای خاموش، یوهانس فریدریش، ترجمه دکتر یداله ثمره و دکتر بدرالزمان قریب، ۱۳۶۵.
- ۵۰- زندگی و مهاجرت نژاد آریا، فریدون جنیدی، انتشارات بلخ، تهران، ۱۳۵۸.
- ۵۱- زند و هومن یسن، صادق هدایت چاپ سوم، امیرکبیر، تهران، ۱۳۴۲.
- ۵۲- سالکان ظلمات، ژان کلودفرر، ترجمه دکتر هوشنگ سعادت، انتشارات صفی‌علیشاه، تهران، ۱۳۶۴.
- ۵۳- سرچشمه پیدایش چلیپا، نیهارت، ترجمه سیروس ایزدی، انتشارات توکا، ۱۳۵۷.

- ۵۴ - سرزمین قزوین، سابقه تاریخی و آثار باستانی، دکتر پرویز ورجاوند، انجمن آثار ملی، ۱۳۴۹.
- ۵۵ - سفرنامه احمد بن فضلان، ترجمه ابوالفضل طباطبائی، انتشارات شرق، چاپ دوم، تهران ۲۵۳۵.
- ۵۶ - سفرنامه ابودلف در ایران، ترجمه ابوالفضل طباطبائی، انتشارات شرق چاپ دوم، تهران ۲۵۳۵.
- ۵۷ - سفرنامه دین گارسیادسیلوا فیگوئرا، ترجمه غلامرضا سمیعی، نشر نو، چاپ اول، تهران، ۱۳۶۳.
- ۵۸ - سفرنامه کمپفر ترجمه کیکاوس جهانداری، چاپ سوم، انتشارات خوارزمی، تهران ۱۳۶۳.
- ۵۹ - سهم ایران در تمدن جهان، حمید نیرنوری، انتشارات شرکت ملی نفت ایران، ۱۳۴۵.
- ۶۰ - سینوهه، پزشک مخصوص فرعون، ترجمه و اقتباس ذبیح اله منصوری، انتشارات زرین، ۱۳۶۵.
- ۶۱ - سیاحت درویشی دروغین در خانات آسیای میانه، و امبری، ترجمه فتحعلی خواجه نوریان، بنگاه ترجمه و نشر، ۱۳۳۷.
- ۶۲ - شاهنامه فردوسی، به کوشش محمد دبیر سیاقی، چاپخانه محمدعلی علمی، تهران، ۱۳۳۵.
- ۶۳ - طلای خدایان، اریک فون دنیکن، ترجمه مجید روح نیا، انتشارات فردوسی و عطار، تهران، ۱۳۶۳.
- ۶۴ - طرح و اجرای نقش در کاشیکاری ایران، محمود ماهرالنقش، انتشارات موزه رضا عباسی، تهران، ۱۳۶۱.
- ۶۵ - فرّوهر یا شاهین، نوشته مراد اورنگ، تهران، ۱۳۴۴.
- ۶۶ - فلسفه شرق، مهرداد مهرین، چاپ سوم، مؤسسه مطبوعاتی عطائی، تهران، ۱۳۴۰.
- ۶۷ - فهرست بناهای تاریخی و اماکن باستانی ایران، نصرت اله مشکوتی، سازمان حفاظت آثار باستانی ایران، ۱۳۴۶.

- ۶۸- قرآن مجید .
- ۶۹- قوم از یاد رفته، سلیم برنجی، دنیای کتاب، تهران، ۱۳۶۷ خورشیدی.
- ۷۰- کارنامه اردشیر بابکان، صادق هدایت، انتشارات امیر کبیر، تهران، ۱۳۴۲.
- ۷۱- کاروند، احمد کسروی.
- ۷۲- کتاب عهد قدیم، سفر تثنیه، باب چهارم، انجمن پخش کتب مقدسه، ۱۹۶۳ میلادی.
- ۷۳- کتاب عهد جدید، رساله یوحنا ی رسول، باب یازدهم، انجمن پخش کتب مقدسه، ۱۹۶۳ میلادی.
- ۷۴- کشف هند، جواهر لعل نهرو، ترجمه محمود تفضلی، انتشارات امیر کبیر، تهران، ۱۳۶۱.
- ۷۵- کلات نادری، محمد رضا خسروی، انتشارات آستان قدس، مشهد، ۱۳۶۷.
- ۷۶- کند و کاو در زمینه تاریخ آشور، ژرژ بیت اتانوس، تهران، بی تاریخ.
- ۷۷- کورش کبیر در آثار هنری اروپائیان، دکتر غلامعلی همایون، انتشارات دانشگاه ملی ایران، ۲۵۳۵.
- ۷۸- کیانیان، ارتور کریستن سن، ترجمه دکتر ذبیح اله صفا، بنگاه ترجمه و نشر کتاب، تهران، ۱۳۳۶.
- ۷۹- گیتا، ترجمه دکتر محمدعلی موحد، بنگاه ترجمه و نشر کتاب، تهران، ۱۳۴۴.
- ۸۰- مجموعه قلمکار ایران، گرد آوری عبدالحسین احسانی، تهران، ۱۳۵۰.
- ۸۱- مروج الذهب و معادن الجواهر، مسعودی، ترجمه ابوالقاسم پاینده، بنگاه ترجمه و نشر کتاب، ۱۳۴۴.
- ۸۲- مشرق زمین گاهواره تمدن، ویل دورانت، ترجمه احمد آرام، تهران، ۱۳۳۷.
- ۸۳- معماری اسلامی در دوره ایلخانان، دونالد ویلبر، ترجمه دکتر عبدالله فریار، بنگاه ترجمه و نشر کتاب، ۱۳۴۶.

- ۸۴- میراث ایران، نوشته سیزده تن خاورشناس، ترجمه احمد بیرشک و دیگران، بنگاه ترجمه و نشر کتاب، ۱۳۴۶.
- ۸۵- مینودر، سید محمد علی گلریز، انتشارات طه، ۱۳۶۸.
- ۸۶- نامه فرهنگ ایران، دفتر دوم، بنیاد نیشابور، فریدون جنیدی، تهران، ۱۳۶۵.
- ۸۷- نان جو و دوغ گو، دکتر محمد ابراهیم باستانی پاریزی، دنیای کتاب، تهران، ۱۳۶۲.
- ۸۸- و جهان واژگون شد، ایمانوئل ولیکوفسکی، ترجمه محمد حسین نجاتیان، سیمرغ، تهران، ۱۳۶۵.
- ۸۹- هند و همسایگانش، ویل دورانت، ترجمه مهرداد مهرین، شرکت محمد حسین اقبال و شرکاء ۱۳۳۷.
- ۹۰- هنر ایران جلد یکم و دوم، رمان گیرشمن، ترجمه دکتر عیسی بهنام و دکتر بهرام فره‌وشی، ۱۳۴۶ و ۱۳۵۶.
- ۹۱- یادگارهای یزد. جلد دوم، ایرج افشار، انجمن آثار ملی، تهران، ۱۳۵۴.
- ۹۲- یکتاپرستی در ایران باستان، مراد اورنگ، تهران چاپ دوم، ۱۳۳۷.

ماهنامه‌ها و روزنامه‌ها:

- ۹۳- نامه ایران باستان، سیف آزاد سالهای ۱۳۱۲ و ۱۳۱۳ خورشیدی.
- ۹۴- نشریه شماره ۳ گزارش باستان‌شناسی، مقاله کلاردشت، نگارش دکتر حبیب‌اله صمدی.
- ۹۵- نشریه وزارت امور خارجه دوره دوم، شماره ۸ آذر ماه ۱۳۳۷ «کاسه زر سه هزار ساله از زر ناب»، محمد تقی مصطفوی.
- ۹۶- نشریه فرهنگ ایران باستان، بهمن ماه ۱۳۴۹ گفتار، مذهب در گیلان و مازندران، مهندس علی حاکمی.
- ۹۷- ماهنامه فرَوهر سازمان فرَوهر شماره ۲ تیر ماه ۱۳۶۲.
- ۹۸- ماهنامه فرَوهر سازمان فرَوهر شماره ۷ و ۸ مهر و آبان ماه ۱۳۶۴.

- ۹۹ - ماهنامه فرَوَهر سازمان فرَوَهر شماره ۹ و ۱۰ سال ۱۳۶۷، پیدایش خط دکتر فضل‌اله حقیق.
- ۱۰۰ - ماهنامه فرَوَهر سازمان فرَوَهر شماره ۱۱ و ۱۲ سال ۱۳۶۶ تاریخچه پیدایش خط در ایران دکتر سید محمد علی سجادیه.
- ۱۰۱ - ماهنامه پیام، شماره مخصوص، آبان ماه ۱۳۵۹، یونسکو.
- ۱۰۲ - ماهنامه هُوخت، آبان ماه ۱۳۳۷ - مقاله کاسه زر تپه حسنلو، اردشیر جهانیان.
- ۱۰۳ - مجله بررسیهای تاریخی، سال ۱۳۴۹ نقش بز کوهی بر سفالهای پیش از تاریخ ایران، غلامرضا معصومی.
- ۱۰۴ - مجله چیستا، سال پنجم، شماره ۴ آذر ماه ۱۳۶۶، نمایشهای آئینی، رکن‌الدین خسروی.
- ۱۰۵ - روزنامه کیهان، شماره ۹۰۵۱، هفدهم شهریور ماه ۱۳۵۲.

- 1- EPICS, MYTHS AND LEGENDS OF INDIA
BY: P. THOMAS
D. B. TARAPOREVALA, SONS AND
CO. PRIVATE, LTD. BOMBAY 1973
- 2- AN ILLUSTRATED ENCYCLOPAEDIA OF
TRADITIONAL SYMBOLS.
J. C. COOPER
THAMES AND HUDSON. LONDON. 1984
- 3- THE GREATNESS THAT WAS BABYLON
BY: H. W. SAGGS
LONDON. 1969
- 4- THE COMPARATIVE STRAT GRAPHY
OF EARLY IRAN
DONALD. E. MC COWN
THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS. CHICAGO, SECOND
PRINTING, 1957.
- 5- COMBRIDGE HISTORY OF IRAN
ED. E. YAR SHATER, VOL, 3
- 6- SCIENTIFIC AMERICAN. MAYA WRITING
BY DAVID STUART AND
STEPHEN D. HOUSTON
- 7- ASURVEY OF PERSIAN ART FROM
PREHISTORIC TIMES TO THE
PERESENT.
UPHAM POPE

فهرست نام کسان، آئین‌ها، جایها و دفترها

آ

۱۷۸ - ۱۷۹ - ۱۸۰ - ۱۸۲ - ۳۰۱ - ۳۱۵ - ۳۲۴ - ۳۲۸ - ۳۳۰ - ۳۳۸	آئین ازتک ۱۱۹
آریائیان ۱۶ - ۵۶ - ۶۳ - ۶۴ - ۳۰۸ - ۳۰۹	آئین بودا ۱۰۵ - ۱۰۷ - ۱۱۰
۳۱۵ - ۳۲۳ - ۳۲۶ - ۳۲۹ - ۳۳۲ - ۳۳۹	آئین ۱۶۰
آرامگاه خواجه عبدالله ۲۸۴	آپولو ۱۱۴
آرام احمد ۸۲ - ۹۱	آپولون ۱۱۰
آرمی نیوس ۱۴۴	آتش بهرام ۲۸ - ۳۳۷ - ۳۳۸
آرژانتین ۱۲۰	آتش سن الم ۲۹
آریزونا ۶۳ - ۱۱۸ - ۱۳۰	آتش ودیک ۳۲۶
آسیای کوچک ۷۶ - ۱۲۹ - ۱۷۹ - ۱۹۳	آتشکده ۱۷۶
آسیای مرکزی ۷۷ - ۹۱ - ۱۴۴	آرتمیس ۱۱۴ - ۳۲۵ - ۳۳۶
آسیای باختری ۷۸ - ۲۱۴	آتن ۲۸ - ۱۱۰ - ۱۱۳
آسیا ۱۲۰ - ۱۲۵ - ۱۳۱ - ۱۳۲ - ۱۹۴ - ۲۱۴	آتانا ۳۴ - ۱۱۰ - ۱۱۱
۲۱۵ - ۳۱۵ - ۳۲۳	آتون ۹۲ - ۹۳ - ۹۴
آشور ۳۴ - ۵۱ - ۵۳ - ۷۲ - ۷۸ - ۷۹ - ۸۰ - ۸۱	آدولف هیتلر ۱۳ - ۳۰۱ - ۳۲۹
۸۲ - ۳۰۸ - ۳۴۳	آذربایجان ۵۳ - ۱۶۳ - ۱۶۴ - ۱۷۶ - ۲۵۳
آشوربانی پال ۷۸ - ۸۲	آذر بُرزین مهر ۱۷۶
آشور نازیرپال ۸۰ - ۸۴	آذر بهرامان ۳۳۷
آشوکا ۱۰۹	آذر فرنیخ ۱۷۶
آفاق تپه ۲۷۷	آذر گشسب (موبد) ۱۷۷
آکروپلیس ۱۱۰	آذری قدرت ۴
آگنی ۲۶ - ۲۷ - ۵۴ - ۳۲۶ - ۳۳۴ - ۳۳۵	آریایی ۸ - ۱۳ - ۱۴ - ۲۸ - ۵۰ - ۵۶ - ۵۷ - ۷۶
	۷۷ - ۹۲ - ۱۲۶ - ۱۳۰ - ۱۳۲ - ۱۳۳ - ۱۴۱

- آلتوسین ۱۲۶-۱۲۸-۱۲۹-۱۳۱.
 آلاسکا ۱۲۶-۱۲۷-۱۳۱.
 آلاجا ایوک ۷۶.
 آلبرماله ۸۲.
 آل سیزین تکین ۲۲۶.
 آلکساندرا ۳۰۰.
 آلمان ۷-۱۳-۲۹۷-۳۰۰-۳۰۱-۳۰۲-
 ۳۰۴-۳۰۶-۳۱۷-۳۱۹-۳۲۰.
 آمون ۸۸-۹۰-۹۲-۹۳.
 آمون هوتپ ۹۲.
 آناهیتا ۱۶۰.
 آن تیوخوس ۱۹۰-۱۹۱.
 آندره گذار ۲۲۷.
 آندراج ۱۹.
- ارت ۱۷۹.
 ارجاسب ۲۸.
 اردستان ۲۵۴-۲۶۰.
 اردبیل ۲۵۳.
 اروپا ۲۹-۱۲۰-۱۲۷-۱۲۹-۱۹۳-۱۹۴-
 ۱۹۵-۲۱۴-۳۲۰-۳۲۳.
 اردوان ۱۴۱.
 اردشیر ۱۴۱-۱۸۶-۱۹۷-۲۰۱-۳۳۷.
 اردشیر دوم ۱۸۵-۱۸۷.
 اردشیر سوم ۱۸۵-۱۸۷.
 ارزهی ۱۸۱.
 آرسطو ۱۸۴.
 ارشاد ۱۷۹.
 آرمیناژ ۱۴۳.
 ارومیه ۱۵۹.
 اریک فون دنیکن ۱۲۰-۱۲۹.
 ازتک ۱۱۹-۱۲۰-۱۲۱-۱۲۲-۱۲۶-۱۳۳.
 ازیریس ۸۳-۹۰-۹۱.
 استارت ۳۲۵-۳۳۶.
 استخر ۲۰۰.
 اسپارتاکوس ۲۰۹.
 اسپانیا ۱۵-۱۹۵-۲۰۴.
 اسدی توسی ۱۸-۱۹.
 اسدی مهین بانو ۴۸-۱۵۴-۲۳۹.
 اسرائیل ۷۰.
 اسرائیلیان ۱۲۸.
 اسکیموها ۱۳۱.
 اسکاندیناویها ۴۹.
 اسکاندیناوی ۳۰۳-۳۱۵-۳۲۴-۳۲۷.
 اسکاتلند ۳۲۳.
 اسکندر ۱۸۹-۱۹۰.
- آانس ۶۱.
 آبر شهر ۱۹۹.
 ابودلف ۲۰۳-۲۰۴.
 ابی منصور تکین ۲۲۶.
 ایپانه ۲۴۶.
 اپام‌ناپات ۳۳۴.
 اترک ۱۴۴.
 اتلان تید ۱۲۹-۱۳۰-۱۳۱.
 اجلال حسین ۱۴۰.
 احمدبن فضلان ۳۶-۹۱.
 اخناتون ۴۰-۹۲-۹۴.
 ادسا ۸۳.
 ادهم و روح‌اله ۱۴۴-۳۳۷.
 ارتودوکس ۲۱۰.

الف

- اناهتا ۳۴-۱۸۵-۱۸۷-۱۸۸-۱۹۷.
 انجیل مرقس ۲۱۵.
 انجیل متا ۲۱۵-۲۱۸.
 انجیل یوحنا ۲۰۸-۲۱۵.
 انجیل لوقا ۲۱۵.
 انسان سین آن تروپ ۲۴.
 انطاکیه ۲۱۳.
 انکسا گوراس ۴۰.
 انکسیمانوس ۵۷.
 انگلستان ۸۳-۱۸۹-۱۹۲-۳۰۳-۳۲۳.
 انوشه حسن ۱۹۴.
 انو ۲۴۸-۲۷۷.
 اورارتو ۷۸-۳۴۲-۳۴۳.
 اورشلیم ۱۹۴.
 اورگند ۲۷۷.
 اورنگ مراد ۵۴-۸۶-۱۴۷-۱۷۵-۱۷۷.
 اوستا ۵۴-۵۵-۱۲۵-۱۳۹-۱۷۴-۱۷۵-
 ۱۷۸-۱۷۹-۱۸۷-۳۳۷.
 اوکراین ۳۱۶.
 اوکلاهما ۱۳۲.
 اوگاریتی ۶۸.
 اهورامزدا ۱۷۴-۱۸۰-۱۸۱-۱۸۵-۱۸۷-
 ۱۸۸-۳۳۸.
 ای پاتیف ۳۰۰.
 ایتالیا ۱۱۱-۱۱۵-۱۹۵.
 ایدومنه نوس ۱۱۶.
 ایران وج ۳۱۵.
 ایسران ۶-۷-۱۴-۱۶-۳۴-۴۷-۵۳-۵۶-
 ۵۷-۶۰-۶۳-۶۶-۷۲-۷۸-۸۳-۸۶-۹۶-
 ۱۰۰-۱۰۳-۱۱۱-۱۱۲-۱۱۳-۱۱۵-۱۱۹-
 ۱۲۰-۱۳۷-۱۶۶-۱۷۰-۱۷۲-۱۷۵-۱۷۷-
- اسلام ۱۷۵-۲۳۶-۲۳۹-۲۷۵-۳۲۷.
 اسلام آباد ۱۳۴.
 اسلاوها ۳۶.
 اشعیا ۳۴.
 اشکانی ۱۶۳-۲۴۱-۲۴۳-۳۱۹.
 اشکانیان ۱۶۴-۱۶۶-۱۶۸-۱۸۰-۱۸۹-
 ۱۹۰-۲۴۱.
 اشکور ۱۴۴.
 اصفهان ۲۱۶-۲۳۳-۲۵۴-۲۵۵-۲۵۶-
 ۲۵۷-۲۶۱-۳۳۹.
 افریقا ۶۶-۱۲۷-۱۲۹-۱۹۵-۳۲۳.
 افغانستان ۱۹۲-۲۸۴-۳۳۰.
 افلاتون ۱۲۹.
 افوشته ۲۴۸-۲۴۹.
 اقیانوس اطلس ۱۲۷-۱۲۹-۱۳۰-۱۳۱.
 اکوادور ۱۲۰.
 البرز ۸-۱۶۱-۱۶۲-۱۷۹.
 الجزایر ۶۸-۲۹۶.
 الفبای رونی ۳۰۳.
 الگبال ۱۹۴.
 المقتدر بالله ۳۶-۹۱-۲۵۴.
 المپ ۱۱۰.
 الوند دیو ۳۳۹-۳۴۰.
 امریکا ۱۴-۴۹-۸۸-۱۱۸-۱۱۹-۱۲۲-
 ۱۲۵-۱۲۶-۱۲۷-۱۲۹-۱۳۰-۲۱۵.
 امامزاده زید ۲۵۲.
 امامزاده اسماعیل ۲۵۰.
 امامزاده یحیی ۲۵۲.
 امام حسین و ایران ۴۷.
 امپدوکل ۵۷.
 امیر توکل کامبوزیا ۶۴.

باشگرد ۹۱.	۱۸۰-۱۸۴-۱۹۰-۱۹۴-۱۹۹-۲۰۰-۲۰۲.
بالستان ۱۰۳.	۲۰۴-۲۰۵-۲۱۳-۲۱۸-۲۲۲-۲۲۳-۲۴۱.
بامیان ۹۸.	۲۴۸-۲۷۰-۲۷۷-۲۸۷-۲۹۴-۳۰۵-۳۱۷.
بایزید ۲۳۶-۲۳۷.	۳۱۸-۳۱۹-۳۲۴-۳۳۰-۳۳۱-۳۳۲-۳۳۷.
بحرالمیت ۷۷.	۳۳۸-۳۴۲.
بخارا ۲۴۰-۲۸۰.	ایرانیان ۸-۹-۶۶.
بخارست ۱۹۵.	ایرج افشار ۲۲۸-۲۴۰.
برلن موزه ۱۹۱.	ایرلند ۳۲۳.
براق ۲۷۴-۲۷۵-۲۷۶.	ایزدی سیروس ۱۱۰-۱۱۴-۱۲۲-۱۵۶.
برونو ۲۱۴.	ایستگاه راه آهن ۲۷۳.
برهمن ۱۰۰-۳۲۷-۳۳۵.	ایسلند ۳۰۳-۳۲۷.
بریتانیا ۳۰۳-۳۰۴.	ایشتر ۳۴-۴۹-۳۳۶.
برینگ ۱۲۶-۱۲۸-۱۲۹-۱۳۱.	ایل افشار ۲۸۸.
بسطام ۲۳۶.	ایل چهارلنگ ۲۸۸.
بصره ۲۱۸.	ایل روملو ۲۵۳.
بعل ۳۴.	ایلام ۶۵-۱۶۰.
بغاز کوی ۵۳-۷۷-۱۸۰.	اینکا ۸۸-۱۲۰-۱۲۱.
بقعه بابا ولی ۲۷۴.	اینو ۱۳۱.
بلخ ۲۸۴.	ایندرا ۱۷۹-۳۲۷-۳۳۴.
بلغار ۳۶-۹۱.	ایوان درویش ۲۵۵-۲۵۷.
بنارس ۱۰۶.	ایوان استاد ۲۵۷.
بن دهشن ۶۱.	
بودا ۹۸-۱۰۵-۱۰۶-۱۰۷-۱۰۸-۱۰۹.	
۱۳۴-۳۲۶.	
بودائیان ۹۸-۳۲۶-۳۳۲.	
بولیوی ۱۲۰.	
بویه ۲۲۵.	
بهاءالدین دهکده ۱۴۴.	
بهرنگ ۱۲۶-۱۳۱-۱۳۲.	
بهرام ۳۲-۵۵-۱۴۱-۱۷۹-۲۰۰-۲۰۱.	
۳۳۴.	
	ب
	بابا عباس ۴۶.
	بابا مقدم ۲۷۲.
	باببل ۳۳-۳۸-۳۹-۷۷-۷۸-۷۹-۸۱-۸۲.
	۸۵-۱۵۶-۱۵۷-۱۸۹-۱۹۰-۱۹۳.
	بابلیها ۶۱-۳۳۶.
	بازرگان مهندس مهدی ۲۰۳.
	باستانی پاریزی دکتر ۲۷۶.

- بها گاوآتا ۹۹.
 بهرام پشت ۱۴۱.
 بهرام چهارم ۱۴۳.
 بهرام دوم ۲۰۰.
 بهرام سکانشاه ۲۰۰.
 بهنام دکتر عیسی ۱۴۰-۱۴۵-۱۶۷-۲۰۳-۲۷۷.
 بهارلو ۲۴۳.
 بهاءالدین نقشبند ۱۴۴.
 بیت المقدس ۲۰۸-۲۰۹-۲۱۳-۲۱۴-۲۱۵-۲۷۴.
 بیشاپور ۱۶۸-۱۶۹-۲۰۲.
 بیروت ۶۹.
 بیان دکتر حسام‌الدین ۱۰۴-۱۳۴.
 بین‌النهرین ۱۵-۱۴۸.

ت

- تاو TAO ۱۳۴.
 تازی ۶۴-۱۶۳.
 تاق‌بستان ۱۶۵-۱۶۶.
 تالار اشرف ۲۴۰.
 تانزانیا ۱۱.
 تیب ۸۹.
 تبریز ۲۴۱-۲۴۳-۲۴۸-۲۵۱-۲۷۳-۳۲۰.
 تبری محمد جریر ۱۹-۲۱۳-۲۱۴-۲۱۹.
 تیس ۱۱۳.
 تپه حصار ۱۵۱-۲۷۷.
 تپه حُلجتا ۲۰۸-۲۰۹-۲۱۲.
 تپه گیان ۱۴۷.
 تنه (شهر) ۲۸۴.
 تخت جمشید ۱۴۵-۱۴۸-۱۸۷-۲۹۰-۳۳۱.
 تخت سلیمان ۱۷۶.
 تربت جام ۲۴۶.

پ

- پاپ اوربن ۲۱۴.
 پارس ۱۹۷-۲۰۰.
 پارسی ۶۴.
 پارسیان ۱۸۹.
 پارند ۱۷۹.
 بازارگاد بهاءالدین ۴۹-۷۹-۸۸-۹۱-۱۱۵-۱۱۹-۱۲۲-۱۳۱-۱۹۵.
 پاکر ۱۹۷.
 پاکستان ۱۰۳-۱۰۴-۱۳۴-۲۷۷-۲۸۴.
 پان ژرمانیسم ۳۰۰.
 پاینده ابوالقاسم ۱۸۹-۲۱۹.
 پراکورا ۱۱۲.
 پرو ۱۲۰.
 پروین ۳۲.

- ترکستان ۲۷۷.
 ترکیه ۵۳-۷۶-۱۱۵-۱۸۰-۲۸۲-۲۸۳-۲۹۸-۳۲۰.
 ترووا ۹۱-۳۲۳.
 تزکاتله پوکا ۱۱۹.
 نکش ۲۶۱.
 نکیه مدیرالملک ۲۷۲.
 نل المارنه ۷۷.
 نیلات غاسول ۷۷.
 نل بکون ۱۴۵-۱۴۶-۱۴۸-۱۷۲-۲۸۱-۲۹۲-۲۹۲.
 تمدن عیید ۱۴۸.
 توتم پرستی ۱۴۰.
 توکلی میرعابدین ۶۴.
 تورستان ۱۹۹-۲۰۰.
 تونس ۶۸.
 تهران ۲۵۰-۲۵۲-۲۷۳-۳۰۶-۳۲۰.
 تهمورس ۶۴-۱۲۵-۱۲۶-۲۲۲-۳۳۸.
 تیر ۳۲.
 تیر تانکارا ۳۳۵.
 تیسبون ۲۸۷.
 تیمانوس ۱۲۹.
 تیمور ۲۵۲-۲۵۳-۲۷۸.
 تیوتنی ۳۲۷.
- ث
 ثمره دکتر یداله ۶۷-۶۹-۳۰۳.
- ج
 جام ۲۴۸.
 جامی شیخ احمد ۲۴۶.
- جامینا ۱۰۰.
 جبیل ۶۹.
 جبل الطارق ۱۲۹.
 جزیره کیش ۱۴۲-۱۷۱-۲۵۱.
 جزیره هرمز ۲۰۴.
 جفرسون توماس ۱۳۱.
 جمشید ۵۴-۱۲۵.
 جماهیر شوروی ۲۷۷.
 جنیدی فریدون ۶۴-۱۲۶-۳۱۵-۳۳۷.
 جواد: م ۱۳۰.
 جوین ۱۶۶.
 جهاننداری کیکاوس ۱۱۷-۲۰۵.
 جهانگیری ۱۹.
 جهانشاه ۲۵۱.
 جبل آباد ۲۰۴.
 جین ۱۰۱-۱۰۲-۳۲۳-۳۲۷.
- ج
 چاله میدان ۲۵۰.
 چامبرز ۳۲۰-۳۲۱.
 چم ۴۸.
 چهارباغ ۲۶۲-۲۶۵.
 چیچست ۱۵۹-۱۷۶.
 چین ۱۵-۶۶-۱۰۳-۱۱۹-۱۳۳-۱۳۴-۱۳۶-۱۸۹-۱۹۲.
- ح
 حاجی محمد (تپه) ۴۸-۲۹۲.
 حافظ ۸-۱۹-۱۷۴.
 حاکمی مهندس علی ۱۶۲.
 حران ۱۹۶.

- حزب فاشیست ۳۰۳.
 حزب ناسیونال سوسیالیست ۳۰۱.
 حسین خان سردار ۲۷۰.
 حسن خان سردار ۲۷۰.
 حسنلو (تپه) ۱۵۹-۵۳.
 حشمت صابری ۲۳۸.
 حقیق دکتر فضل‌اله ۶۵.
 کلیم‌الملک اردستانی ۲۶۰.
 حمورابی ۷۹.
 حمید ایزد پناه ۴۶.

د

- دنوس ۳۲۶-۳۳۴-۳۳۸.
 داریوش ۱۸۵-۱۸۶-۱۹۰-۱۹۹-۲۹۰.
 داس پیلاس ۱۲۳.
 دامغان ۱۵۱-۲۲۶.
 دانمارک ۳۰۳.
 دانشگاه پنسیلوانیا ۳۱۷.
 دانشگاه گندی شاپور ۳۳۱.
 داوود ۱۲۸.
 دجله ۷۷.
 دریای معبر ۱۲۸.
 دریای خزر ۱۶۱.
 دریای اژه ۱۹۰.
 دریای بسفر ۱۹۴-۲۱۱.
 دریای سرخ ۱۲۸.
 دریاچه هامون ۲۱۹.
 دریاچه وان ۳۴۲.
 دریاچه ارومیه ۳۴۲.
 دروازه دولت ۳۰۶-۳۰۷-۳۱۹.
 دژ یزدگرد ۲۵۶.
 دقیقی ۸۶.
 دمشق ۲۱۳.
 دن گارسیا ۲۰۵.

خ

- خازن ۲۷۱.
 خاقانی ۱۹.
 خاندان زیاری ۲۰۴.
 خراسان ۱۹۲-۲۰۳-۲۳۰-۲۳۶-۲۴۸-۲۹۸.
 خرقان ۲۲۵-۲۲۶.
 خرس سفید ۱۲۹-۱۳۰.
 خسرو ۶۴.
 خسروی رکن‌الدین ۱۳۲-۳۱۴-۳۱۶.
 خسرو ابروین ۲۱۳.
 خسروی محمد رضا ۲۲۸.
 خشیارشا ۲۸-۱۸۶-۳۳۶.
 خمین ۹۴.
 خوارزم ۳۶-۹۱-۲۷۷.
 خواجو ۱۹.
 خوزستان ۱۳۸.
 خونیرس ۱۸۱.
 خواجه نوریان ۱۴۴.
 خورشید کلاه ۲۴۴.

- دورا ۱۹۶ .
 دوازدهان ۲۲۵-۳۴۲ .
 دونالد ویلبر ۲۳۶ .
 دهخدا ۱۹ .
 دهری ۱۸۴ .
 دیاکونوف ۱۵۶-۱۹۵ .
 دیرایرانوسیان ۲۷۳ .
 دیوالی ۱۰۳ .
 دیلمان ۱۴۸-۲۹۲-۲۹۳ .
 دیو ۶۳-۶۴-۳۳۸ .
 دیوبند ۶۴ .
 دیو کلسین ۱۹۴ .
 دیوالی ۱۰۳ .
 دیوان شرقی ۲۱۳ .
 دیویسنا ۳۳۸ .
 دیه گودولاندا ۱۲۸-۱۳۲ .
 دین اسلام ۲۲۲ .
 دین زرتشتی ۲۰۱-۲۱۱ .
 دیلمی ۲۹۲ .
 دی گامبارا ۳۳۶ .
- ذ
- ذبیح بهروز ۱۸۹-۱۹۳ .
 ذکاء یحیی ۱۸۷ .
- ر
- را ۸۸ .
 رابی منشی امیر ۸۱ .
 راجستان ۳۴۳ .
 رادها ۱۰۰ .
 راستاری ۹۸ .
- راسالیا ۹۸-۹۹-۱۰۰-۱۰۱ .
 راکاپوشی ۱۰۳ .
 رامین ۱۰۰ .
 ریاط شرف ۲۲۷ .
 رجا زفره‌ای ۲۰ .
 رسایی داوود ۷۲ .
 رشن ۱۷۹-۱۸۱ .
 رضی هاشم ۱۸۰-۱۸۷-۱۹۳-۲۱۹ .
 رضا عنایت‌اله ۲۰۰ .
 رع ۸۸ .
 رم ۱۴-۱۵-۱۱۴-۱۱۵-۱۱۹-۱۸۳-۱۸۹ .
 ۱۹۰-۱۹۴-۲۰۹-۲۱۰-۳۲۷-۳۳۶-۳۳۷ .
 رمانی ۱۵-۱۹۵ .
 رمیوزان ۲۱۳-۲۱۴ .
 روح فر زهره ۴ .
 روح نیا مجید ۶۷-۱۱۸ .
 روحی ارباب ۱۹۵ .
 رودبار گیلان ۱۶۰ .
 رود رن ۱۹۴ .
 رود آمور ۱۳۱ .
 رود ارس ۳۴۲ .
 رود نیل ۱۲۸ .
 روزنامه کیهان ۲۷۳ .
 روزن برگ ۳۰۳ .
 روسیه ۳۶-۹۱-۱۴۳-۲۷۰-۳۰۰-۳۰۳ .
 ۳۱۵ .
 رومیان ۱۲-۱۳۹-۲۱۱ .
 ری ۲۰۰-۲۰۳-۲۰۴-۲۲۴-۲۲۵ .
 ریزیرتا ۳۴۲ .
 ریچارد شیردل ۲۱۵ .
 ریگ‌ودا ۱۷۷ .

- ریو آزلو ۱۲۳.
ریومهر ۲۰۰.
ریوند ۱۷۶.
- ز
- زنوس ۴۰-۱۱۰-۱۱۴-۳۳۶-۳۳۸.
زاگرس ۸-۳۴۲.
زاینده رود ۲۳۳.
زلاند نو ۱۶-۲۱۵.
زرتشت ۵۵-۵۶-۸۶-۱۲۶-۱۳۹-۱۴۱-
۱۸۰-۱۸۲-۱۸۴-۱۸۷-۲۱۹-۳۳۸.
زروان ۳۳۳.
زروانیسم ۱۸۴.
زیر ۲۸.
زیار (روستا) ۲۳۳-۲۳۴.
زندان هارون ۲۰۳-۲۰۴.
- ژ
- ژاپن ۱۳۱-۱۳۲.
ژاپنی‌ها ۱۲۵-۲۳۷.
ژان کلودفر ۹۲.
ژنده پیل ۲۴۶.
ژویتر ۳۲۷-۳۳۶.
ژوف کمپل ۳۱۶.
- س
- سادات مرعشی ۲۶۰.
سارد ۲۸.
سازمان مدیریت صنعتی ۱۹۹.
ساسانی ۱۴۱-۱۵۰-۱۶۸-۱۶۹-۱۸۰-
۱۹۷-۱۹۸-۱۹۹-۲۰۱-۲۰۳-۲۱۱-۲۲۳-
۲۴۶-۲۵۴-۲۵۹-۳۱۸.
ساوجبلاغ ۲۴۱.
ساوه ۲۴۱-۲۴۲.
سام منوچهر ۱۳۱.
سامی ۱۳-۴۹-۳۰۱-۳۱۹-۳۲۶-۳۲۷-
۳۲۸.
سامانی ۲۲۵.
سامانیان ۲۲۴.
سامره ۵۲-۵۹-۱۰۴-۱۸۳.
ساموس ۱۱۲.
سانسکریت ۹۶-۳۱۷.
ستی ۸۹.
سجادی منصور ۱۵۴.
سجادیه دکتر محمد علی ۶۴.
سد ستون ۲۰۰.
سده ۲۸.
سرخ بوستان ۱۴-۴۹-۱۰۴-۱۱۸-۱۲۲-
۱۲۵-۱۲۶-۱۳۱-۳۱۵-۳۲۶.
سرس ۱۱۴-۳۳۶.
سروش ۱۷۹-۱۸۱.
سعادت هوشنگ ۹۱.
سعدی ۱۹-۲۴۴.
سفدی ۶۴.
سقر ۳۴۲.
سکستان ۱۹۹.
سکینه خاتون ۱۳۵-۲۶۸.
سکین دوله ۵۸.
سکته ۸۸-۸۹.
سلجوقی، سلجوقیان ۲۲۵-۲۲۶-۲۲۷-۲۲۸-
۲۳۰-۲۶۱.
سلطان سنجر ۲۲۷-۲۶۱.

- سلطان محمد الجایتو ۲۵۴.
 سلطان حسین ۲۶۵-۲۶۶.
 سلطان محمد صفوی ۲۵۸.
 سلیمان ۵۳.
 سلیم برنجی ۵۹.
 سمرقند ۲۴۸-۲۷۸-۲۸۰-۲۸۱.
 سمعی غلامرضا ۲۰۵.
 سوئد ۲۰۵.
 سواد کوه ۳۳۹.
 سوتیس ۳۴.
 سوریا ۳۲۷-۳۳۴.
 سوریه ۷۷-۷۸-۱۹۰.
 سوزولی ۳۰۴.
 سوشیانس ۲۱۹.
 سولون ۱۲۹-۱۳۰.
 سولفورینو ۲۹۶-۲۹۷.
 سواستیک ۹۶.
 سواستیکا ۹۱-۹۶-۱۰۱-۱۰۲-۱۰۳-۱۳۴.
 سودودانا ۱۰۵.
 سوما ۳۳۴.
 سوماپا ۳۳۴.
 سومر ۳۴-۶۵-۶۶-۷۱-۷۲-۸۲-۸۶-۸۷-
 ۱۳۳-۳۲۳.
 سومریها ۶۱-۶۵-۶۶.
 سهند ۸.
 سه هوخ ۱۰۷.
 سیارستاق ۱۴۴.
 سیاوش آزادی ۲۴۱.
 سیاوش ۴۸.
 سیامک ۶۴.
 سیری ۱۲۵-۱۲۶-۱۲۷-۱۳۱-۳۱۵-۳۴۲.
 سیتلاچولوها ۳۴.
 سیاه کل ۲۹۲.
 سیروس پرهام ۴۲-۲۴۱-۲۹۰.
 سیف آزاد ۳۰۴-۳۰۶.
 سیستان ۱۵۴-۱۶۷-۲۱۹-۲۷۷.
 سینوهه ۹۲.
 سین آن تروپ ۱۱.
 سینا ۷۰.
 سینگه، ماخان ۱۶-۹۸.
 سی‌الک ۱۱۳-۱۴۸-۱۵۳-۱۵۴-۱۵۶-
 ۱۵۷-۱۷۲-۱۷۳-۲۷۷-۲۸۱.
ش
 شاپور یکم ۱۹۹-۲۰۰-۲۰۲-۲۱۱-۳۳۱.
 شاپور دوم ۱۴۳-۱۹۴-۱۹۹-۲۱۱.
 شاپور سکانشاه ۱۹۹.
 شاردن ۳۴۱.
 شام ۲۱۳.
 شاه سگستان ۱۹۹.
 شاهنشاه شاپور ۲۰۰-۳۳۷.
 شاه عباس ۲۰۴-۲۵۴-۲۵۸-۲۶۰-۳۳۹-
 ۳۴۰-۳۴۱.
 شاه زنده ۲۷۸-۲۸۰.
 شاه سلیمان ۲۰۵-۲۶۰-۳۴۰-۲۴۱.
 شاه عباس دوم ۲۴۰.
 شاه اسماعیل ۲۶۱.
 شاه سلطان حسین ۲۶۲.
 شاهزاده ابراهیم ۲۶۹-۲۷۰.
 شاه طهماسب ۳۳۹.
 شایگان ۹۹-۱۱۰-۱۸۰.
 شجاع‌الدین شفا ۲۱۳.

- شوتامبارا ۳۳۶.
شوروی ۷-۲۷۸-۲۸۰.
شورلق ۲۲۷.
شوش ۵۴-۸۶-۱۴۰-۱۵۱-۱۷۳-۱۸۵-۳۲۰.
شلیمن ۹۱.
شمس‌الدین دیو ۳۳۹.
شمش ۷۹.
شمشی اداد ۸۰.
شمیران ۳۰۶.
شیوا ۹۶-۱۰۰-۳۲۷-۳۳۵.
شهروراز ۲۱۳.
شهر سوخته ۱۵۴.
شهر کایوآ ۲۱۰.
شهیدزاده ۱۶۰.
شهداد ۶۴.
شیبانیان ۲۸۰.
شیخ صفی‌الدین ۲۵۲-۲۵۳.
شیخ عبدالله یمنی ۲۸۰.
شیراز ۳۴۰.
شیز ۱۷۶.
شیلی ۱۲۰.
شیرین ۱۰۰.
شیرخورشید ۱۴۷.
- صلیب بیت‌المقدس ۲۱۷.
صلیب رومی ۲۱۷.
صلیب یونانی ۲۱۷.
صلیب قبطی ۲۱۷.
- ط**
طالس ۵۷.
طباطبائی ابوالفضل ۹۱.
طبس ۲۳۳-۲۳۵.
- ع**
عالم آرای عباسی ۲۵۸.
عباسیان ۴۷.
عبدالعزیز بن محمود ۲۳۰.
عبداله فریار ۲۳۶.
عبداله قوچانی ۲۵۹.
عبداله قشقائی ۲۹۰.
عبدالحسین احسانی ۲۹۵.
عبدالحمید مولوی ۲۴۸.
عیید (تمدن) ۸۷.
عجمی بن ابوبکر ۲۷۸.
عراق ۷۸-۸۱-۱۷۰-۱۷۲.
عشقی ۶.
عشق آباد ۲۷۷.
عطائی فرد ۴.
علی (ع) ۱۹۸-۲۲۸-۲۳۶-۲۳۸-۲۳۹-۲۵۹-۲۶۲-۲۶۶-۳۰۸-۳۲۰.
علی بن جعفر ۲۳۲.
علیشاه ۲۶۱.
علاءالدوله (خیابان) ۳۰۶.
- صتی ۵۸.
صفوی، صفویان ۲۴۰-۲۴۱-۲۴۶-۲۵۲-۲۵۳-۳۱۸-۳۴۰.
صلاح‌الدین ایوبی ۲۱۵.
صلیب حیات ۹۳-۹۴.
- ص**

- عماره ۱۸ .
 عمید (فرهنگ) ۱۹ .
 عمرخیام ۱۴۵ .
 عودلاجان ۲۵۰ .
 عیسی (ع) ۱۸-۷۲-۱۸۹-۱۹۴-۲۰۷-
 ۲۰۸-۲۰۹-۲۱۲-۲۱۳-۲۱۴-۲۱۵-۲۱۸-
 ۲۱۹-۲۷۷ .
 فلسطین ۷۷-۷۸-۲۱۲-۲۱۳ .
 فنیقی ۷۱-۳۳۰ .
 فنیقیه ۳۴-۶۶-۶۷-۶۹ .
 فنلاند ۳۲۳ .
 فیثاغورسیان ۵۷ .
 فیلیپ ۳۳۷ .
 فیلیپ سوم ۲۰۴ .
 فیلیپ اگوست ۲۱۵ .

غ

غار آدم ۱۹۵ .

ف

- فارس ۱۴۶-۲۸۸-۲۹۲ .
 فاطمه (ع) ۲۶۶ .
 فتحعلیشاه ۲۴۱-۲۵۴ .
 فخرالدین گرگانی ۱۹ .
 فرات ۷۷-۱۹۴ .
 فردوسی ۵۳-۶۴-۳۳۸ .
 فرانسه ۲۹۷ .
 فریدون ۵۴ .
 فروهر ۵۵-۶۵-۱۵۴ .
 فرورتیش ۷۹ .
 فرهادی ۹۴ .
 فرهاد ۱۰۰ .
 فرهاد خان ۳۳۹ .
 فره‌وشی دکتر بهرام ۱۶۰ .
 فرخان ۲۱۳ .
 فردریک ۲۱۵ .
 فرشادی ۲۶۲ .
 فشاپویه ۲۰۳ .
 فلوریدا ۱۱۸ .

ق

- قاجاریان ۲۴۱-۳۰۶-۳۱۹ .
 قاسم آباد ۶۶ .
 قبرس ۳۲۳ .
 قرآن مجید ۱۵-۳۱-۲۰۸-۲۱۹ .
 قریب دکتر بدرالزمان ۶۷-۶۹-۳۰۳ .
 قره‌قوینلو ۲۵۱ .
 قزوین ۲۷۰-۳۳۹ .
 قسطنطنیه ۱۹۴-۲۱۱-۲۹۶ .
 قشقائی ۲۹۰ .
 قصر شیرین ۱۷۰ .
 قفقاز ۱۱۹ .
 قلعه یزدگرد ۱۷۰-۱۷۱ .
 قم ۲۳۲-۲۳۳-۲۶۶-۲۶۸-۲۶۹-۲۷۰ .
 قونیه ۲۸۲ .
 قیافا ۲۰۹ .
 قیصر ۲۰۹-۲۱۱ .

ک

- کاخ تیسپون ۱۷۲ .
 کاخ خورشید ۲۲۸ .
 کاخ هشت بهشت ۲۰۵-۳۴۰ .

کامازن ۱۹۰.	کاسیان ۱۵۶.
کمونیزم ۳۰۱.	کاشان ۱۴۸-۱۵۳-۱۵۴-۱۵۶-۲۳۱-۲۳۲-۲۳۳.
کمپفر ۲۰۵.	کارائیب ۱۲۲.
کنعان ۳۴.	کارناژ ۶۶-۷۱.
کنت گوبل دولویا ۳۲۳.	کاریان ۱۷۶.
کنمو ۸۸.	کاشمر ۲۹۱.
کنستان تین ۱۹۳-۱۹۴-۲۰۷-۲۱۰-۲۱۱.	کالی ۱۰۳.
کوبین ۱۲۳.	کامسا ۰۹۹.
کوه خواجه ۱۶۷.	کامچانکا ۱۲۶.
کوه رحمت ۱۸۷.	کاوه ۶.
کوشان شاه ۱۴۳.	کبود گنبد ۲۲۸.
کوشان شهر ۱۹۹-۲۰۰.	کنتالکوآت ۱۲۲.
کوه آزارات ۳۴۲.	کرتیر ۱۹۴-۲۰۱.
کوه نقش رستم ۱۸۵-۱۸۷.	کرتیوس ۱۷۸.
کوروش بزرگ ۱۸۷-۲۱۵.	کرت ۱۱۲-۱۱۵-۱۱۶.
کوی دیمج ۲۷۰.	کرمان ۱۱-۱۹۹-۲۳۹-۲۷۲-۲۸۰.
کورکی ۲۸۸.	کرماشان ۱۱-۱۶۵.
کوآلس ۳۲۴.	کریمر ساموئل ۷۲.
کهکشان ۱۳۴.	کریم کشاورز ۱۵۶.
کوته ۲۷۷.	کریم خان زند ۲۴۰.
کی ۶۴.	کریشنا ۹۸-۹۹-۱۰۰-۱۰۱-۳۳۶.
کیش بهاگواتا ۳۳۶.	کشور عثمانی (ترکیه) ۲۵۲-۲۷۰-۲۹۸.
کیش جین ۳۲۵-۳۳۶.	کعبه زرتشت ۱۸۵.
کیش مهر ۱۶۶-۱۸۹-۱۹۰-۱۹۵-۲۱۱-۲۱۳.	کلات نادری ۲۲۸.
کیش زرروانی ۱۸۴.	کلخ ۸۰.
کیش مانی ۲۱۱.	کلده ۸۱-۸۲-۱۹۳.
کیکاوس ۵۳.	کلاردشت ۱۵۸-۱۶۰.
کیومرس ۲۶-۶۳.	کلورژ ۱۶۲.
کیوان ۳۲.	کلارمونت اسکرین ۷.
	کلمان هوار ۱۹۴.

گی

- گارودا ۵۳-۲۷۴-۲۷۵.
گاسپار ۲۷۳.
گالریوس ۱۹۴.
گالیله ۲۱۴.
گانشا ۳۲۷-۳۳۵.
گجرات ۱۰۱.
گرگان ۱۶۱-۳۴۰.
گرمی ۱۶۳-۱۶۴-۲۸۷.
گردونه خورشید ۱۳۹.
گردونه مهر ۱۳۹.
گروه اس اس ۳۰۳.
گرشاسب ۵۴.

م

- گرینگوریچ لو کونین ۱۹۴-۲۰۰.
گشتاسب ۲۸-۸۶.
گلریز محمد علی ۲۷۱.
گلین دانیل ۱۳۱.
گیان ۱۴۷.
گنبد سرخ ۲۳۰.
گنبد علویان ۲۳۰-۲۳۱.
گنبد فیروز شاهی ۲۴۸.
گواتمالا ۱۲۲-۱۲۳.
گوییز ۱۰۰.
گوتاما ۱۰۵.
گیرشمن ۱۱۳-۱۴۵-۱۴۹-۱۵۶.
گیلان ۸۳-۱۶۱-۱۶۶-۲۹۸.
گیل آباد ۲۰۴.
گیلگیت ۱۰۳.

ل

- لاپلند ۳۲۳.
لار ۲۰۴.
لاکش می نارایان ۹۶-۹۷.
لرستان ۱۱۲-۱۵۶-۱۵۷.
لطفعلی زند ۲۵۲.
لود ویگ مولر ۱۴.
لونی واندنبرگ ۱۴۰-۱۷۳-۲۷۷.
لیبی ۱۲۹.
لیتوانی ۳۲۷.
لیلی ۱۰۰.
لی سی نیوس ۱۹۴.
ماد ۷۹-۳۴۲-۳۴۳.
مارکسیم ۳۰۲.
مازندران ۶۳-۱۶۱-۲۴۴-۲۴۵-۲۶۰-۲۹۸-۳۳۹-۳۴۰.
ماموت ۳۱۴-۳۱۶.
ماننا ۷۸-۳۴۲.
مانویان ۲۳۷.
ماوراءالنهر ۳۴۰.
ماهاویرا ۳۳۵.
ماهایانا ۱۰۹-۱۲۰.
ماهی ۴۷-۳۴۳.
ماهنامه چیستا ۳۱۴.
مایا ۴۰-۱۲۲-۱۲۳-۱۲۶-۱۳۳.
ماتا ۲۱۶.
ماتارا ۱۸۳.
مجتهدی دکتر نازلی ۹۷.
محمد (ص) ۲۵۷-۲۵۹-۲۶۶-۳۰۸.
محمد شاه ۲۵۰.
محمد نوربخش ۲۳۰.

- مدرسه الخ بیگ ۲۷۸.
 مدرسه میرعرب ۲۴۰-۲۸۰.
 مدرسه طلاکاری ۲۸۱.
 مدرسه کاراتای ۲۸۲-۲۸۳.
 مدرسه کاسه گران ۲۶۰.
 مدرسه سلطانی ۲۶۲.
 مدرسه چهارباغ ۲۶۲-۲۶۳.
 مدرسه سردار ۲۷۰.
 مدرس (شهر) ۲۱۸.
 مدیترانه ۶۶-۱۱۵-۱۱۶.
 مراغه ۲۳۰.
 مردونیه ۲۸.
 مرد آویز ۲۰۴.
 مرقس ۲۱۶.
 مرودشت ۱۴۵.
 مرو ۱۹۹.
 مرتضی نظر ۱۹۹.
 مرتضی فرهادی ۲۸۸-۲۸۹.
 مرجان عبدالله ۲۴۵.
 مریم ۱۸۹-۲۱۵-۲۱۹.
 مزامیر ۱۲۸.
 مزدیسنا ۱۳۹-۱۷۴-۱۷۷-۱۷۸-۲۰۰-۳۳۸-۲۱۱.
 مزین ۳۱۶.
 مسجد شاه جهان ۲۸۴.
 مسجد علی ۲۶۱.
 مسجد نائین ۲۵۹.
 مسجد کیود ۲۴۸-۲۵۱.
 مسجد شاه ولی ۲۴۰.
 مسجد مظفری ۲۳۹.
 مسگر آباد ۲۰۳.
 مسعودی علی ۱۹۰.
 مسیح ۴۷-۵۲-۵۴-۶۶-۱۹۰-۲۰۸-۲۰۹-۲۱۰-۲۱۴-۲۱۵-۲۱۶-۲۱۹-۲۷۵-۳۰۸-۳۲۳-۳۲۶-۳۳۰.
 مسیحیان ۱۹۵-۲۰۸-۲۱۴-۳۱۷-۳۳۲.
 مشهد ۲۲۷-۲۶۰.
 مشیرالدوله پیرنیا ۱۷۸.
 مشیه ۲۶.
 مشیانه ۲۶.
 مصر ۳۴-۳۸-۵۷-۶۳-۶۶-۶۷-۷۰-۷۷-۷۸-۸۸-۸۹-۱۱۴-۱۱۵-۱۲۹-۲۱۳-۳۲۳-۳۳۲.
 مصریان ۳۲۸-۳۳۲.
 مصطفوی ۱۶۰-۲۰۳-۲۵۲.
 معصومه (ع) ۲۶۶.
 معیری هایده ۱۲۰-۱۲۲-۱۳۱.
 معزی ۲۰.
 معین دکتر محمد ۱۸-۱۵۶.
 معتصم عباسی ۲۵۴.
 معصومی غلامرضا ۱۵۲.
 معصوم زاده ۲۲۶.
 مغربی ۲۰.
 مغ نرسی ۲۰۰.
 مقبره شمالی ۲۷۷.
 مقبره جنوبی ۲۷۸.
 مقدم دکتر محمد ۱۱۵-۱۳۶-۱۸۹-۱۹۵.
 مکران ۱۹۹.
 مکه ۲۷۴.
 مکزیک ۳۳-۳۴-۱۲۲-۱۲۸.
 مکزیکو ۱۲۳.
 ملکشاہ سلجوقی ۲۵۴.

- ملک شه‌میرزادی دکتر صادق ۱۸۳.
 منچستر ۳۰۴.
 مندانیان ۵۸.
 موبد ۲۸.
 موحد دکتر محمد علی ۵۶.
 موزه ایران باستان ۱۵۱-۱۵۷-۱۶۰-۱۶۱-
 ۱۶۶-۱۶۷-۱۷۰-۲۱۶-۲۳۲-۲۴۴.
 موزه بریتانیا ۱۹۷.
 موزه تبریز ۲۷۵.
 موزه زالبورک ۳۰۴.
 موسی ۱۲۸.
 موسیان ۱۴۸-۱۷۳-۲۹۲.
 مولوی ۱۹.
 مهر ۱۶-۳۰-۱۳۹-۱۷۸-۱۷۹-۱۸۰-
 ۱۸۱-۱۸۵-۱۸۷-۱۸۸-۱۸۹-۱۹۰-۱۹۱-
 ۱۹۳-۱۹۵-۱۹۶-۲۱۹.
 مهرآباد ۲۴۰.
 مهرداد کالی‌نیکوس ۱۹۰.
 مهرداد دوم ۱۶۵.
 مهریشت ۱۷۸.
 مهریز ۲۲۸.
 مهریگرد ۲۲۸-۲۲۹.
 میان‌رودان ۶۰-۸۲-۸۶-۸۷-۱۴۸-۱۷۳-
 ۱۸۳.
 میتانی ۷۷-۱۷۹.
 میدان نقش جهان ۲۵۴-۲۵۸.
 میتر ۱۷۸-۱۷۹-۱۹۳-۱۹۴-۳۳۴.
 میثر ۱۷۸-۱۸۵.
 میرسانان دهگان ۲۳۱.
 میرنشانه ۲۳۶-۲۳۹.
 میرک دیو ۳۳۹.
 میسور ۱۰۱.
 مینوس شاه ۱۱۶-۱۱۷.
ن
 نائین ۱۹۸-۲۲۳.
 ناپلئون سوم ۲۹۶.
 نادر شاه ۲۲۸.
 ناصرخسرو ۲۰.
 ناگا ۱۰۳.
 نانگا پاربات ۱۰۴.
 ناواهو ۱۱۸.
 ناهید ۳۲-۱۲۶-۱۳۲.
 نواب‌پال ایدینا ۸۲.
 نپال ۱۰۵.
 نجاتیان محمد حسین ۱۲۸-۱۲۹-۱۳۲-۳۱۶-
 نجم‌آبادی (س) ۳۳۱.
 نخجوان ۲۷۸.
 نرسی ۲۰۰-۲۰۱.
 نوروز ۲۹۹.
 نسی‌بین ۸۳.
 نصارای ملکانی ۱۸۹.
 نصرت‌اله مشکوتی ۲۳۰.
 نظنر ۲۴۸.
 نفیسی سعید ۱۴۲.
 نمازگاه ۲۷۷.
 نمرود ۸۰.
 نمرود داغ ۱۹۰-۱۹۱.
 نواب اشرف ۲۶۵.
 نورمان براون ۳۱۷.
 نوروززاده چگینی ناصر ۳.
 نورمحمدان غلامرضا ۱۰۳.

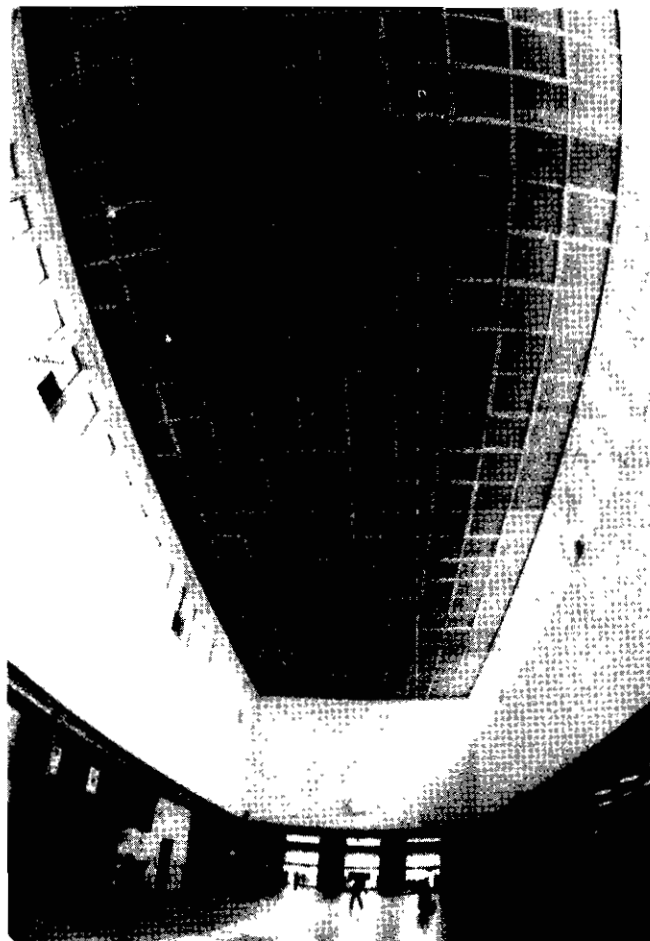
هـ

- نومیادیانی ۶۸-۷۱.
 نهانوند ۱۴۸.
 نههرمیزد ۲۰۰.
 نیپور ۷۱.
 نیشاپور ۱۷۶-۲۳۸.
 نیکلای دوم ۳۰۰.
 نین کیلم ۷۲.
 نیومکزیکو ۶۳-۱۱۸-۱۳۰.
 نیهارت ۱۱۰.
- وارونا ۱۷۹-۳۳۴.
 والرین ۳۳۸.
 ودا ۱۷۵.
 ودیک کوئین ارانی ۳۲۴.
 ورامین ۱۹۸-۲۰۳.
 ورز رود ۳۴۰-۳۴۱.
 وریتا ۳۳۴.
 وری تاهن ۳۳۴.
 ورهرام ۳۳۴.
 وستا ۱۱۴.
 ولاش شاپور ۳۳۷.
 ولتر ۲۱۴.
 ولیکوفسکی ۱۲۲.
 ونیدداد (وی دودات) ۱۷۸.
 ویس ۱۰۰.
 ویشنو ۵۳-۹۸-۱۰۰-۱۰۱-۳۲۳-۳۲۷-
 ۳۳۴-۳۳۵.
 ویلهلم ۱۳-۳۰۰.
 ویل دورانت ۸۲-۹۱-۱۱۴-۱۸۴.
- هاتی ۷۷.
 هامبورگ ۳۰۴.
 هانری دونان ۲۹۶-۲۹۷-۲۹۸.
 هتا ۷۷.
 هخامنشی ۵۷-۷۲-۱۸۵-۱۸۷-۱۸۸-۲۴۱-
 ۲۴۲-۳۱۸.
 هدایت صادق ۱۴۱-۳۳۷.
 هرا (کوه) ۱۷۹.
 هرا (الله) ۱۱۲-۱۱۴-۳۳۶.
 هرات ۱۹۹-۲۸۴.
 هرا کلیت ۱۰۸.
 هریاک ۲۴۶.
 هرتسفلد ۱۳۹-۱۶۸-۱۸۳.
 هرکول ۱۲۹.
 هرمز ۶۱-۱۹۹.
 هرمی پیوس ۱۸۴.
 هژیر ۸۲.
 هسیان فو ۱۳۶.
 هسیا ۱۱۰.
 هفتان ۲۲۵-۳۴۲.
 هلیوس ۱۱۰.
 هلن ۲۱۲.
 هلند ۳۰۰.
 همایون ۱۰۴.
 همایون دکتر غلامعلی ۲۱۵.
 همدان ۲۳۰-۲۳۱.
 هوپی ۱۱۸-۱۲۹.
 هوشنگ ۲۸-۶۴.
 هوشنگ دکتر سعادت ۳۰۰.
 هووخشتر ۷۹.

و

هیوهیوتلوتل ۱۲۲.	هونزا ۱۰۳-۱۰۴.
	هند ۵۷-۶۳-۷۲-۹۶-۱۰۳-۱۰۶-۱۰۷-
	۱۰۸-۱۰۹-۱۱۹-۱۷۷-۱۸۰-۱۸۳-۱۹۹-
	۲۱۸-۳۰۵-۳۱۸-۳۳۰-۳۴۳.
ی	هندوها ۴۹-۵۳-۵۴-۱۰۰-۱۰۱-۱۰۲-
یانگ ۱۳۴-۳۲۵.	۳۲۶-۳۳۵.
یحیی ۲۱۸.	هندوستان ۹۶-۹۸-۱۰۱.
یزد ۲۲۸-۲۴۰.	هندوراس ۱۲۲-۱۲۳.
یزدگرد دوم ۱۴۲.	هند شرقی ۱۲۸.
یزدگرد سوم ۲۱۸.	هیاطله ۲۸.
یشوع ناصری ۱۵-۱۹۰-۲۱۹.	هیتی ۷۷-۱۷۹.
یوحتا ۲۱۵-۲۱۶.	هی تیت ۱۴۹-۳۲۳-۳۲۷.
یوسف قصیر ۲۷۸.	هی پاتیا ۲۱۴.
یوکاتان ۱۲۸.	هیروگلیف ۶۳-۶۶-۳۱۸.
یونان ۱۴-۱۵-۳۴-۵۷-۱۱۰-۱۱۱-۱۱۲-	هیتلر ۳۰۱-۳۰۲-۳۰۳-۳۰۴.
۱۱۳-۱۱۴-۱۱۵-۱۲۹-۱۸۳-۱۹۰-۳۳۶.	هی فستوس ۱۱۰.
یونانیان ۵۷-۱۳۹-۳۲۶.	هینس ۶۴.
یهودیان ۱۳-۲۰۹-۳۰۱.	هیند نورگ ۳۰۱.
یهوه ۱۷۵.	هیمالیا ۱۰۳.
بین ۱۳۴-۳۲۵.	هیونان ۲۸.

یادآوری می‌شود این دو پیکره پس از صفحه‌بندی بدست ما رسیده بناچار در اینجا چاپ شد.

ایستگاه راه آهن تهران
این نگاره سالهای پیش تهیه شده است

فرش موزائیک در کف تالار یکی از کاخهای رومی که در مراکش قرار دارد. این ساختمان ویران شده اما موزائیکها با نگاره چلیپا همچنان برجای مانده و یادآور دوران مهرپرستی رومیها است.

نگاره از کتاب کشورهای جهان، عبدالحسین سعیدیان، انتشارات علم و زندگی، ۱۳۶۹.

افزوده‌ها

پس از چاپ و پخش این کتاب از خوانندگان بزرگوار و دوستان گرانمایه نامه‌ها و راهنمایی‌هایی دریافت داشتم. اکنون با سپاس از این یاریها، پاره‌ای از آنها را به گونه پیوست می‌آورم و دیگر جستارها را که با این دفتر بستگی دارد، بچاپ دیگر و آنچه را با کتاب درفش ایران همگونی دارد، به چاپ کتاب درفش ایران که در دست بازنگری است وامی‌گذارم.

* * *

دوست عزیز و پژوهشگر آقای تورج ژوله که خود بررسی و پژوهشهایی درباره بافت قالی دارند و نیز کتاب پرارزشی بنام «برگی از قالی خراسان» بچاپ رسانده‌اند، نگاره‌های زیر را فرستاده‌اند.

۱- پیکره زیر هانری هشتم پادشاه انگلیس را نشان می‌دهد که بر روی قالی بافت ترکیه ایستاده و دو چلیپا در نزدیکی پنجه‌های کفش او بر روی فرش دیده می‌شود.

نگاره ۱

۲- در نگاره دیگر دو زن بافنده در حال بافندگی هستند، بر میج دست چپ یکی از آنها نماد چلیپا خالکوبی شده است. هر دو با نواز مردم دهکده: بیک خان شهرستان گازین تب (Gazintep) ترکیه می‌باشند.

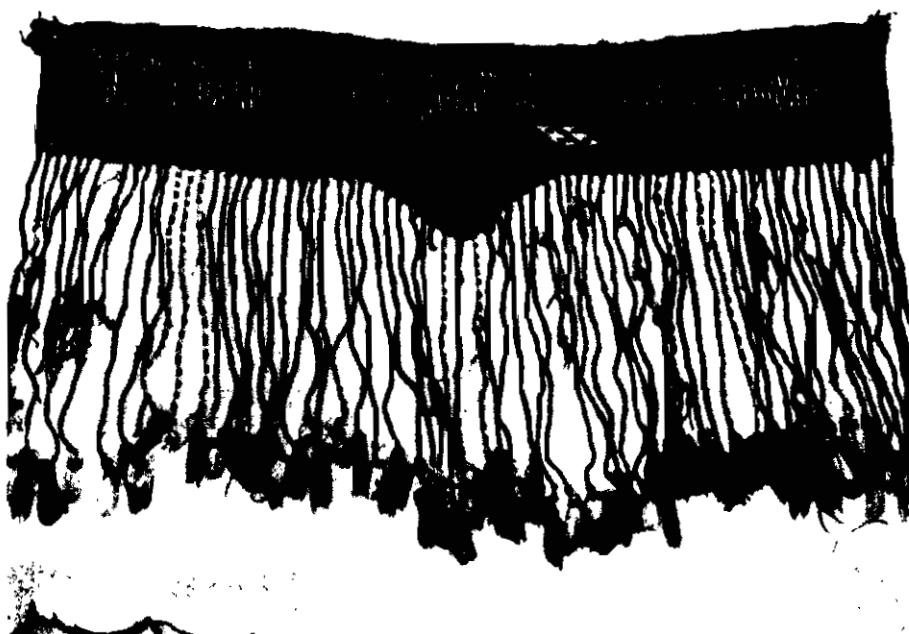

نگاره ۲

در ایران نیز برخی از زنان عشایر، بویژه در کردستان، لرستان، خوزستان و کرانه‌های خلیج پارس به خالکوبی دلبستگی دارند و بر دست خود چلیپا و بر چهره خالکوبی می‌کنند.

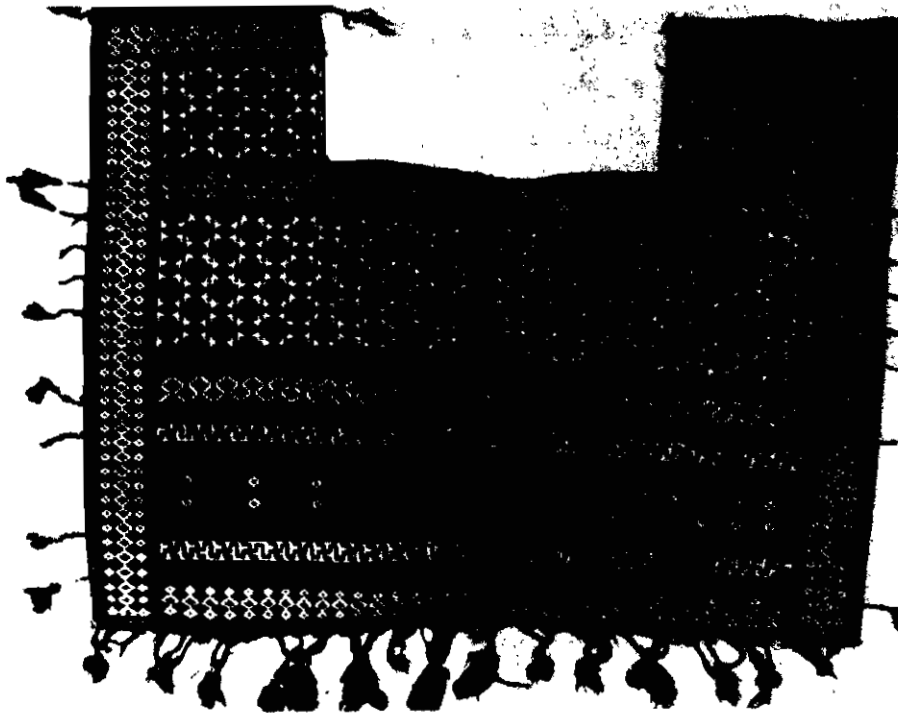
خالکوبی اشکال مختلف: شیر، اژدها و نقشهای دیگر از قدیم میان مردم معمول بوده است. مارکوپولو در سفرنامه خود به کشور چین می‌گوید: مردم ایالت کاوجی گو روی بدن خود شکل شیر و اژدها خالکوبی می‌کنند. صورت، گردن، دستها، شکم، زانو و بازو نیز خالکوبی می‌شود. هرکس خال بیشتری داشته

باشد، شاخص تر است^(۱).
 ۳- در دست بافتهای بختیاری، استان چهارمحال نگاره چلیپاهای پیوسته فراوان دیده می شود. در این پیکره که آویزه جلوی چادر است، یک رشته چلیپای دوخطی و در پیکره دیگر که جل اسب می باشد، دو رشته چلیپا در بالا و شماری در بخش زیرین بافته شده است که به زیبایی این کار هنرمندانه دستی افزوده است.

نگاره ۳ آویزه جلوی چادر

۱- سفرنامه مارکوپولو، ترجمه منصور سجادی، برگ ۱۴۴.

نگاره ۴ «جل اسب»

۴- این نگاره از صندوق چوبی فرسوده‌ای است که در بدنه آن در سه بخش نقش چلیپا کنده کاری شده است. هر سه بخش با دو خط راست از یکدیگر جدا شده‌اند.

در بخش بالایی در چهار دایره چلیپا بگونه و در بخش میانی دو دایره بزرگ خورشیدگونه و برجسته دیده می‌شود. در بخش زیرین در درون چند دایره چلیپا به این‌گونه نقش گردیده. ستون پایه‌ها نیز در دو سو با نشان × کنده کاری است.

این صندوق در روستای اُرُست OROST بیست و چهار کیلومتری کیاسر و ۱۳۰ کیلومتری شهر ساری است. اُرُست روستایی است کوهستانی و سردسیر میان این روستا و روستای بادله در مرتع سورت دو چشمه آب شور و ترش روان است که برای درمان بیماریهای پوستی سودمند می باشد^(۱).

هرچه کوشیدم نام فرستنده تصویر را به دست نیاوردم. لیکن بر پشت کاغذی که عکس روی آن چسبانده شده است، با مداد نوشته اند «خسروی آتش جام» امید است که نام فرستنده گرامی باشد و سپاس مرا بپذیرند.

نگاره ۵

۵- دوست فرزانه و پژوهشگر آقای آوزمانی پیکره دو مهر با نگاره چلیپا را با فروتنی همیشگی خود فرستاده اند که از مهرشان سپاسگزاریم.

۱- فرهنگ جغرافیایی، جلد سوم اداره جغرافیایی ستاد ارتش، سال ۱۳۲۹.

نگاره الف: یک مهر بُرنزی از تیره کاسیها، لرستان است که چلیپایی را در درون چلیپای دیگر نشان می‌دهد.

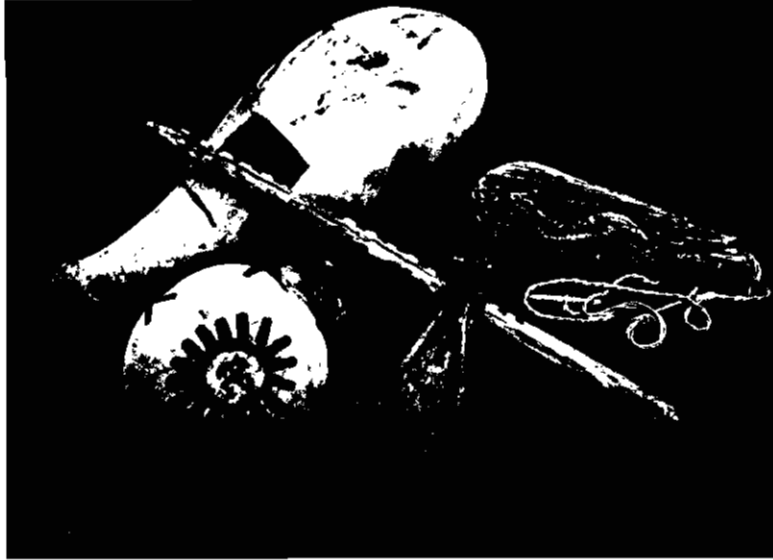
نگاره ۶ «الف»

نگاره ب یک مهر عقیق با نقش گردونه خورشید از تیره‌های کهن کرانه‌های دریای مازندران (کاسپین) را نشان می‌دهد. پیشینه هر دو مهر به هزاره دوم پیش از میلاد می‌رسد و اندازه‌های آنها در نگاره در مقیاس طبیعی است.

«ب»

۶- این نگاره افزار گوناگون موسیقی را که در میان سرخ‌پوستان هوپی HOPI بکار می‌رود، نشان می‌دهد. بر روی یکی از آنها چلیپا در درون دایره با پرتو دیده می‌شود^(۱).

نگاره ۷

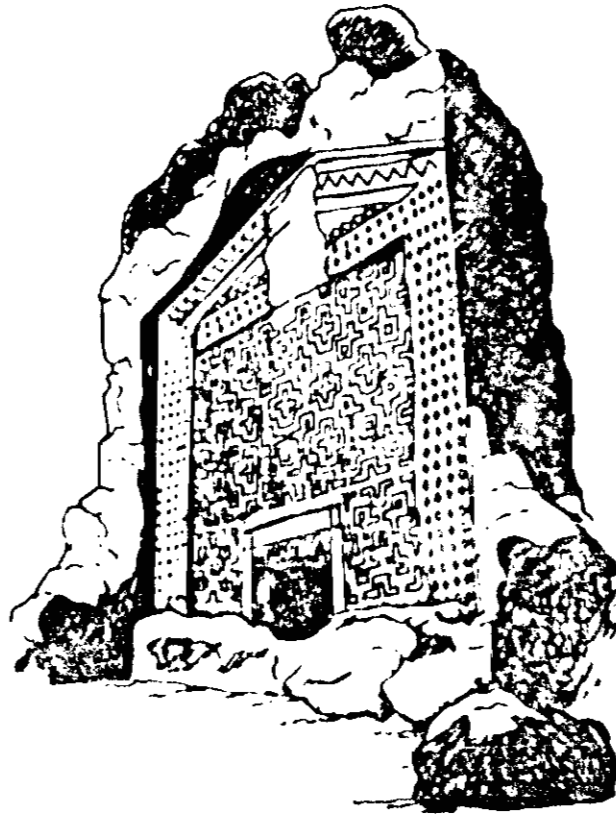
* * *

۷- فریژی‌ها ایها که پس از شکست بدست هیتیت‌ها به غرب آسیای کوچک رانده شده بودند. زمان کوتاهی از ۶۸۰ تا ۶۵۰ پیش از میلاد زیر رهبری میداس شاه Midas در گوردیوم حکومت کردند و آنگاه به دست کیمریان شهرشان ویران شد. سکاها کیمریان را از پیرامون دریاچه ارومیه و شمال غرب ایران به آسیای کوچک راندند و خود با اسرحدون ESARHADON شاه آشور علیه مادها همدست شدند. کیمریان کم کم به سرزمین فریگیه (فریژی‌ه) گریختند و سرانجام

1- AMERICAN'S FASCINATING INDIAN HERITAGE. 1990, p.222.

آنجا را ویران کردند و در لودیه به تاخت و تاز پرداختند و سپس خود نیز نابود شدند^(۱).

از میداس شاه فریگیه در گوردیوم آرامگاهی مانده که بر رویه بیرونی دیوار آن پیکره چلیپا به این گونه نقش شده است^(۲).

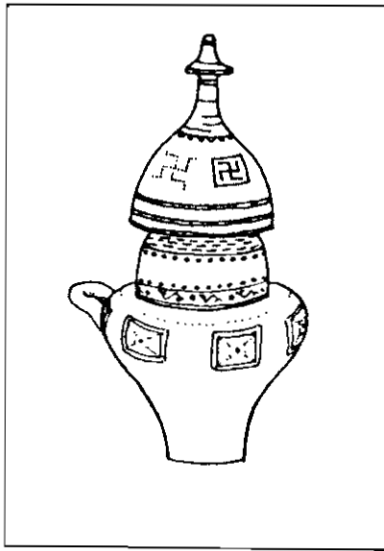

نگاره ۸

۱- برای آگاهی بیشتر به کتاب سکاها تألیف: تامارا نالبوت رایس ترجمه دکتر رقیه بهزادی، انتشارات یزدان، تهران ۱۳۷۰، برگ ۳۷ نگاه کنید.

۲- با راهنمایی آقای فریدون بیگلری - dictionary of Archaeology.

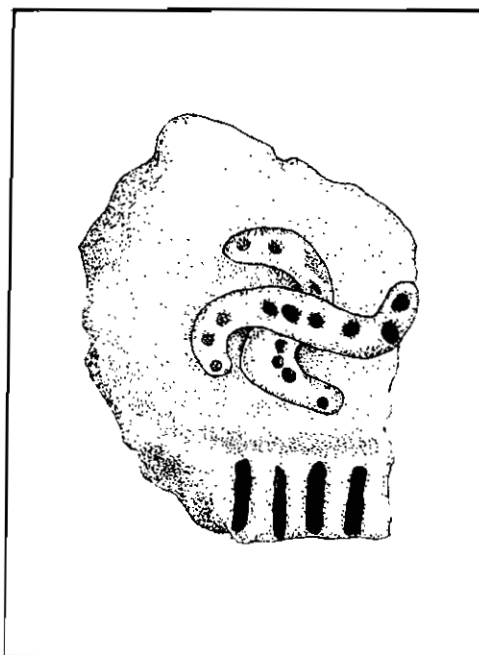
۸- ویلانواها «Villanovans» از مردم دوره آهن بودند و در بخش شمالی ایتالیا در سده نهم تا ششم پیش از میلاد می‌زیستند. گورستانهای آنها حقایقی را برای ما روشن می‌کنند. گور آنها آوندهای کوزه ماندی هستند که خاکستر آنها را در آن نگاهداری می‌کردند. این آوندها که تارگوئینا خوانده می‌شد، با درپوش ویژه‌ای از برنز می‌باشند که بر روی آنها همانگونه که دیده می‌شود دو چلیپا یکی در یک چهارپهلوی و دیگری بزرگتر و آزاد نقش شده است. آوندهای استخوانی بسیار نازک و آرایه‌های دیگری مانند تیغهای کمانی همراه خاکسترها یافته شده است^(۱).

نگاره شماره ۹

1- The Penguin dictionary of archaeology, p. 263, London. Bray.W. and Trunp.D.

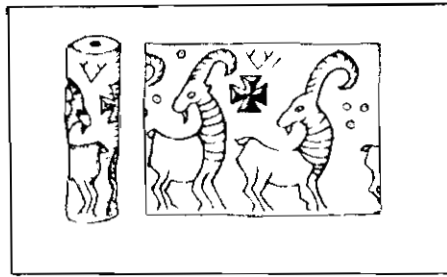
۹- بر روی تکه سفالی از دوره لوندو نقش چلیپایی است که بسیار همانند نقش تکه سفال اشکانی است که در گرمی آذرآبادگان به دست آمده، «برگ ۱۶۴ کتاب». این سفالینه از تپه علی زای، دره سورات جهلوان پاکستان به دست آمده است. نگاره از کتاب «بازدیدهای باستان‌شناسی در بلوچستان» نوشته خانم بیاتریس دکاردی، ۱۹۴۱ میلادی، مؤسسه باستان‌شناسی لندن می باشد.

نگاره شماره ۱۰

طراحی نقطه‌ای از روی نقش کتاب از آقای فریدون بیگلری است.

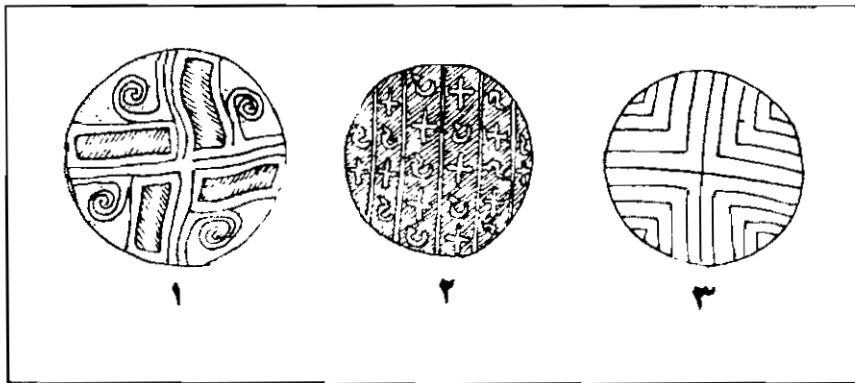
۱۰- مهر استوانه‌ای با نقش بز کوهی و چلیپای خاج‌گونه از سومر^(۱)

نگاره شماره ۱۱

سفالینه‌های زیر از زیستگاه سرخ‌پوستان پوئبلو PUEBLO جنوب غربی ایالات متحده آمریکا به دست آمده است^(۲).

- ۱- سفالینه از ساکاتن Sacaton ۱۱۷۵-۱۰۰۰ بعد از میلاد
- ۲- سفالینه از اسنیک تاون Snak Town ۸۰۰-۷۵۰ بعد از میلاد
- ۳- سفالینه از استرلا Estrella ۷۰۰-۶۵۰ بعد از میلاد

نگاره شماره ۱۲

1- The penguin dictionary of Archaeology, p. 216.

2- Renfrew, C. "ARchaeology". Thams and Hunson, 1991, p.p 106.

۱۱- پس از ویران شدن بندر بزرگ بازرگانی سیراف «ویرانه‌های آن در نزدیکی بندرطاهری است». بانگیزه زمین‌لرزه سال ۳۵۶ هجری، گمان می‌رود که شهر نوینی به نام حریره در شمال جزیره کیش که با داشتن آب شیرین برای زیست و کارهای بازرگانی شایستگی داشت، پایه‌ریزی شد.

این شهر نوین رفته رفته گسترش یافت و تا سده پنجم به شکوفایی رسید و همچنان تا سده هشتم در پیشرفت و گسترش بود. از آن پس کم‌کم به انگیزه‌هایی که درست روشن نیست ارزش خود را از دست داد و مردم آن پراکنده شدند. شاید یکی از انگیزه‌ها بالا رفتن ارزش استراتژیکی و بازرگانی جزیره هرمز بوده است.

محمدعلیخان سدیدالسلطنه در کتاب سرزمینهای شمالی خلیج فارس و دریای عمان در صد سال پیش یادداشتهایی آورده است که می‌رساند تا سد و اند سال پیش از شهر بزرگ حریره چند روستا بنام ماشه که حاکم و بازرگانان در آن بوده‌اند و سفین بر وزن دفین و هشت روستای دیگر باقی بوده است^(۱).

کاوشهای باستانشناسی با همکاری میراث فرهنگی و سازمان عمران کیش از سال ۱۳۷۰ در بخش شمالی جزیره کیش آغاز شده و آثار بازمانده بویژه مسجد بزرگ آن در دست بازسازی است. در این کاوش بر دیوار مسجد گچ‌بری درهم تنیده‌ای است که در حاشیه آن چلیپای شکسته در یک ردیف دیده می‌شود. چلیپاها و گچ‌بری با آنکه زیباست از دقت و نقش هندسی دقیق برخوردار نیست^(۲).

۱- سرزمینهای شمالی خلیج فارس و دریای عمان. برای آگاهی بیشتر به مجله اثر سازمان میراث فرهنگی

کشور، شماره ۲۲ و ۲۳، مقاله عادل فرهنگی، احمد کبیری بنگرید.

۲- نگاره از پژوهشگر فرزانه آقای خسرو معتضد

نگاره شماره ۱۳

* * *

نامه مهرآمیزی از سرور بزرگووار فریدون بیگلری از شهر زیبای کرمانشاه در ۱۳۷۲/۲/۵ دریافت کردم. ایشان می‌نویسند با مطالعه کتاب گردونه خورشید یا گردونه مهر چاپ سال ۱۳۶۵ با چلیپا آشنا شدم و برایم بسیار پرجاذبه بود. به این دلیل در این مدت در هر کتاب و یا مجله‌ای که مطلبی در مورد چلیپا وجود داشت، کنجکاوی کردم و منابع را جمع‌آوری نمودم. همچنین در مجموعه شخصی دو تکه سفال با نقش چلیپای ساده دارم که اگر احتیاج داشته باشید با کمال میل در اختیاران می‌گذارم و همچنین انتقاداتی نسبت به کتاب نشان رازآمیز دارم. مایل بودم که این مسایل را شخصاً با شما در میان بگذارم که متأسفانه به علت بُعد مسافت، اجباراً به صورت نامه خدمتان می‌فرستم. فقط تنها مشکل یک آدرس مطمئن از شما است. لطفاً اگر مایلید آدرس را برایم بفرستید تا مطالب و تصاویر را بفرستم و باز هم برای انتشار کتاب جدیدتان به شما تبریک می‌گویم.

در ۷۲/۲/۲۶ نامه گرامی دیگری دریافت داشتم که نشان دهنده بینش خردمندانه و کوشش ایشان در گردآوری منابع و مدارکی در زمینه شناخت چلیپا می‌باشد. نخست امیدوارم بتوانم از انتقاد و راهنماییهای ارزنده فرزانه گرامی آقای فریدون بیگلری بگونه شایسته‌ای بهره‌برداری نمایم.

همراه نامه کتابی درباره تاریخ و تمدن خاور نزدیک به زبان انگلیسی و نیز چند تصویر دریافت نمودم، همچنین مرا به کتاب دیگری به نام Dictionary of Archaeology راهنمایی نموده بودند که این کتاب را نیز خود آماده کرده‌ام.

اینک با سپاس از این خواننده بزرگووار و فرهنگ دوست که با گشاده‌دستی دانسته‌های خود را برایم فرستاده‌اند، بخشی از نامه ایشان را در زمینه آیین زناشویی و رفتاری که در چند روستای همدان در پیوند با چلیپا انجام می‌دهند می‌آورم، زیرا جستاری است که با آنچه در کتاب آمده است، پیوستگی دارد.

«چندی پیش یک نمونه جالب در مورد ارتباط تنگاتنگ چلیپا با زندگی روستاییان اطراف اسدآباد شنیدم که در اینجا می‌آورم: در طایفه کاکا که در روستاهای حبش، منور تپه و آجین ساکن هستند، مراسم عروسی نسبت به دیگر مناطق دارای تفاوتی است. در اینجا مراسم حجله وسط ظهر انجام می‌گیرد،

یعنی زمانی که خورشید در بالاترین مکان قرار دارد. بعد از انجام مراسم حجله، داماد به اتفاق دوستانش به دامنه کوه می‌رود و در آن‌جا روی زمین دایره‌ای می‌کشد و در مرکز دایره یک چلیپای ساده نقش می‌کند به این شکل ⊕

داماد سه بار دور دایره می‌گردد و بعد خم شده و وسط چلیپا را می‌بوسد و بعد از این کار بین مردم شیرینی پخش می‌کند. سپس یک مسابقه دو ترتیب می‌دهند که جایزه آن در پایان مسیر مسابقه به وسیله داماد داده می‌شود.

جایزه این مسابقه یک خروس سفید است که ظاهراً در اساطیر ایرانی دارای مقام ویژه‌ای است. نظر شما را به این مسئله جلب می‌کنم که مراسم حجله در لحظه‌ای انجام می‌گیرد که خورشید در بالاترین مکان قرار دارد و از آن پس بوسیدن چلیپا که یک نوع تبرک کردن زندگی آینده عروس و داماد است، انجام می‌گیرد.

جریان این مراسم را آقای رضا قاسمی از ساکنان آجین که در موسیقی و خطاطی دست دارند برایم تعریف کردند^(۱).

* * *

آیا این رفتار و آیین به هنگامی که خورشید در اوج است، نقش کردن چلیپا و بوسیدن آن، خود نماد باروری، تقدس و چرخه زندگی نیست؟

همانگونه که برخی از پیشینیان باور داشتند و در برگهای پیشین آورده‌ایم؟ چرا چنین است زیرا باورها، ترادادها و گاه پندارهای نادرست (خرافات) در درازای زمان زادمان به زادمان به روزگاران پسین می‌رسد. گرچه ممکن است رنگ ببازد و دگرگونی‌هایی بیابد ولی باز اثری در خود از گذشته دارد.

درست این کار گویاترین و برجسته‌ترین نماد باروری و ورجاوندی و دینی بودن زناشویی و نمایانگر گردش هستی آفریدگان و چرخه زاد و رود و پیوستگی آن است.

۱- از نامه آقای فریدون بیگلری.

همانگونه که پرتو خورشید در نیمروز در اوج، راست بر زمین می‌تابد و دارای بیشترین توان و نیروست و نماد آن چلیپاست، عروس و داماد که سرشار از نیروی باروری و زندگی هستند در همان زمان تن به زناشویی و همخوابگی می‌دهند و خورشید زندگی خود و بارآوری را همانند خورشید جهانتاب گرم و نیروبخش و زاینده می‌بینند و می‌پندارند و نشانه آن را که چلیپا در درون دایره است گرامی داشته و می‌بوسند. از اینجاست که چلیپا را نماد بارآوری و فراوانی دانسته‌اند.

اینک به بینیم چرا پاداش برنده پیشتازی یک خروس سپید گزیده شده است؟ در کتاب اوستا آمده است که فرشته وهومن «بهمن - منش نیک» در جهان مادی نگهبان جانداران سودمند است و خروس که در هر سپیده دم با نوای شورانگیز خود مژده روشنایی و پرتو خورشید را می‌دهد و مردم را به نیایش و کار و کوشش و پیکار با دیو سستی فرا می‌خواند، وابسته به بهمن است و رنگ و جامه سپید ویژه اوست. خروس در آیین کهن ایرانیان گرامی و پیک و پیام‌آور و همکار سروش است.

سروش پاسبان شب، نگهبان آفریدگان و پیام‌آور اهورامزداست و همان است که از رفتن تاریکی و از سپیده‌دمان آگاهی می‌دهد.

سروش نماد فرمانبرداری، خشنودی و سرسپردگی در برابر اراده پروردگار است. سروش به هنگام بایسته پیک خود خروس را بیدار می‌کند، تا او با بانگ خود مردم را بیدار کند تا از آتش و نور پرستاری کنند و به نیایش پردازند. از این رو هنوز روستاییان باور دارند که فرشته‌ای خروس را بیدار می‌کند و خروسان آدمیان را.

خروس برای همستاری (ضدیت) با دیوان و جادوان آفریده شده است. در میان آفریدگان خروس و سگ در برانداختن دشمنان از همکاران سروش‌اند^(۱). خروس را نباید کشت، اگر مرغ یا خروس نابهنگام بانگ کند نباید به فال بد

خروس را نباید کشت، اگر مرغ یا خروس نابهنگام بانگ کند نباید به فال بد گرفت و آنها را کشت. آن بانگ برای این است که در آن خانه دروج «دیو دروغ - پدیده‌های اهریمنی» راه یافته و مرغ و خروس یارای دیدن دروج در خانه را ندارند^(۱) و آگاهی می‌دهند.

در تاریخ بلعمی آمده است که: چون کیومرس ببلخ باز آمد، مشیانه از مشیا پسری زایید سخت زیبا او را سیامک نام کرد و سیامک پدر شاهان آینده بود. چون او را پیش کیومرس آوردند، بس نیکو و برازنده‌اش یافت. به مادرش گفت او را گرامی بدار و در خانه خروسی سپید با ماکیان نگاه دار تا به کودک دیوان‌گزنند نرسانند.

مادر همراه فرزند خروسی سپید و مرغی نگاه داشت. خروس شبانگاهی بگونه افسانه‌ای موجبات نجات سیامک را از مارگزیدگی با بانگ نابهنگام و خروشان خود که نشانه خطر بود، فراهم کرد و می‌افزاید ایرانیان خروس و بانگ او را خجسته می‌دانند، بویژه سفید آن را و گویند در خانه‌ای که او باشد دیو در نیاید^(۲).

* * *

کیومرس در راهی چشمش به خروس سفیدی افتاد که ماکیانی از پی داشت و خروس با ماری در نبرد بود. هرگاه مار قصد ماکیان میکرد، خروس خروش برآورده به سوی او حمله می‌کرد و او را می‌گریزانید. کیومرس را هیبت خروس و جنگ او با مار پسندیده آمد، مار را بکشت و مقداری خوردنی پیش خروس انداخت. خروس منقار بر زمین زد و جفت خود را فراخواندن گرفت تا ماکیان به خوردن ابتدا نکرد، خروس چیزی نخورد و آنهم کیومرس را خوش آمد و با خود گفت این مرغ شجاعت و سخاوت را جمع دارد. کیومرس آن را به فال نیک گرفت

۱- شایست نشایست، باب ۳۲.

۲- تاریخ بلعمی، چاپ انتشارات وزارت فرهنگ، برگ ۱۲۴، سال ۱۳۴۱.

و از پیکار دیوان پیروزمند برگشت و فرزندان خود را به داشتن خروس امر فرمود^(۱).

پلوتارک در نوشتار خود به نام ارتخشتر «اردشیر دوم هخامنشی» و جنگ او با برادرش کورش کوچک که به دست یک سرباز کاریه‌ای کشته میشود، می‌نویسد: پادشاه به پاداش آن کار یک خروس زرین به سرباز بخشید تا همیشه آنرا بر سر نیزه برافرازد و در هر لشکرکشی در رده نخستین جای گیرد. از آن پس سربازان کاریه بر کلاه خودهای خود نشان تاج خروس دارند و ایرانیان آنها را خروسان می‌گویند^(۲).

* * *

در احادیث اسلامی آمده است که چون پیامبر اسلام به معراج رفت در آسمان چهارم مرغی دید سپید و بزرگ که بال او از خاور بیاختر کشیده شده بود. پرسید این چیست، پاسخ شنید خروسی سپید است و هر سحرگاه دو بال خود باز کند و بانگ زند. خروسهای زمین عمل او را تکرار کنند تا آفریدگان به ستایش بایستند و نزد خداوند هیچ چیز گرانبهاتر از این خروس نیست. از آن پس پیامبر همیشه خروس سپیدی نگاه میداشت و گفت هر جا خروس باشد بر اهل خانه جادو کار نکنند و دیوان از آنجا بگریزند. دوست بدارید خروس سپید را که او دوست من است و من دوست اویم و دشمن او دشمن من است و دشمن من دشمن اوست. اگر مردمان کرامت او را نزد خداوند بدانند، هر پری که از او بیفتد با زر سرخ می‌خرند^(۳).

۱- روضة الصفا، چاپ هند، جلد اول، برگ ۱۶۶. ۲- پلوتارخ، ترجمه احمد کسروی، ۱۳۳۹، برگ ۲۰۴.

۳- حیوة الحیوان دمیری، حدیث الدیک الابيض + فرهنگ ایران باستان پورداد + کتاب نمونه سخن فارسی مهدی بیانی.

منابع پیوست

- ۱- فرهنگ ایران باستان، پورداود، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ دوم، ۲۵۳۵.
- ۲- پلوتارک، ترجمه احمد کسروی، چاپ دوم، کانون آزادگان، ۱۳۳۹
- ۳- سرزمینهای شمالی خلیج فارس و دریای عمان در صد سال پیش، سدیدالسلطنه، انتشارات جهان معاصر، ۱۳۷۱
- ۴- بندهشن، فرنخ دادگی، مهرداد بهار، چاپ اول ۱۳۶۹
- ۵- تاریخ بلعمی، انتشارات وزارت فرهنگ، سال ۱۳۴۱
- ۶- فرهنگ جغرافیایی کشور، جلد سوم، اداره جغرافیایی ستاد ارتش، ۱۳۲۹
- ۷- شایست نشایست
- ۸- روضةالصفاء، چاپ هند، جلد اول
- ۹- مجله اثر شماره ۲۲ و ۲۳
- ۱۰- سفرنامه مارکوپولو، ترجمان منصور سجادی، انتشارات بوعلی، تهران ۱۳۶۹.

11- Dictionary of Archaeology, Bray. W. and Trump.D, Penguin books, 1982, London.

12- American's Fascinating Indian Heritage, Reader's Digest, printed in the United States of America, 1990.

13- Carpets, from the tentes, cottages and work shops of Asia, 1993, Hong Kong, Jon Thompson.

14- Renfrew, C, "Archaeology" Thoms and Hudson, London, 1991.